

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Czernicki Karol: Pożary w województwach zachodnich w latach 1925-1927

Źródło:

Kwartalnik Statystyczny 1930 Tom 7 zeszyt 2, strony 901-935

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt.

„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«

H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

KAROL CZERNICKI

Pożary w województwach zachodnich w latach 1925—1927

1. Wstęp

Konieczność prowadzenia statystyki pożarów nie wymaga uzasadnienia. Dość wspomnieć, że każdy pożar powoduje zmniejszenie majątku narodowego. Należy zatem dokładnie poznać przyczyny tych zniszczeń, by można było z nimi skutecznie walczyć. Jednakże dotychczas statystyka pożarów w Polsce nie została należycie zorganizowana.

Prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny statystyka pożarów dotyczy wyłącznie trzech województw zachodnich (pozańskiego, pomorskiego i śląskiego). Na pozostałych obszarach państwa oprócz m. st. Warszawy zbieranie danych o pożarach ześrodkowane jest w rękach Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych, który stosownie do przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 maja 1927 r.¹ na terenie województw centralnych, wschodnich i południowych prowadzi przymusowe ubezpieczenie od ognia². Pożary w m. st. Warszawie rejestrowane są przez Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy, korzystający również z ustawowego przymusu ubezpieczenia w nim prawie wszystkich budynków³. Oprócz tego zarządy większych miast dla własnych celów prowadzą statystykę pożarów powstałych w ich okręgu⁴. Następnie towarzystwa ubezpieczeniowe prywatne opracowują dla swego użytku statystykę pożarów, której źródłem są sporządzane przez nie protokoły o pożarach. Niezależnie od tych instytucji dane o pożarach zawierają sprawozdania policyjne, dotyczące przestępstw zameldowanych policji i wykrytych.

Jeżeli chodzi o ogólną charakterystykę otrzymywanych w ten sposób danych statystycznych o pożarach, to zasadniczą ich wadą jest niekompletność, t. zn. nie obejmują one wszystkich pożarów na całym obszarze państwa, bądź zawierają dane zbyt ogólnikowe (dane policyjne).

Statystyka pożarów, prowadzona przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych, podobnie jak analogiczne dochodzenia, prowadzone przez inne towarzystwa ubezpieczeniowe, mają na celu oczywiście potrzeby odnośnej instytucji, wskutek tego zakres obserwacji tej statystyki ogranicza się wyłącznie do pożarów majątku ubezpieczonego w tych instytucjach oraz do tych części państwa, na których działa dane towarzystwo. Cechą dodatnią tej statystyki jest to, że otrzymane wyniki można bardzo łatwo porównać z całością badanej masy, gdyż każde towarzystwo wie ile i jaki majątek ubezpieczyło, np. wie liczbę i jakość ubezpieczonych budynków. Natomiast dokonywanie takich porównań w statystyce pożarów, prowadzonej przez Główny Urząd Statystyczny, jest zupełnie wykluczone, gdyż nie posiadamy w tym względzie żadnych danych statystycznych.

Dane policyjne, mimo iż obejmują wszystkie wypadki pożarów stwierdzone dochodzeniem policyjnym na terenie całego państwa, są właściwie dla statystyki pożarów mało użyteczne, bowiem nie uwzględniają podziału bodaj na główne kategorie pożarów, ani też nie podają charakterystyki samych pożarów.

¹ Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 410.

² Dr. Ignacy Gliksmann: *Pożary budynków w woj. centralnych (z wyjątkiem m. st. Warszawy), wschodnich i południowych*—zamieszczony w niniejszym tomie *Kwartalnika Statystycznego*.

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 23 listopada 1927 r.—Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 983.

⁴ Dr. Jan Piekałkiewicz: *Statystyka miejska w Polsce* — *Kwartalnik Statystyczny* r. 1927, tom IV, zeszyt 1, str. 64, gdzie omówione są źródła statystyki pożarów i zakres ujmowanych cech.

Właściwe ujęcie statystyki pożarów pozabawione tej jednostronności, która cechuje dane omówione poprzednio, można znaleźć w publikacjach statystycznych niektórych większych miast. Wadą jednak tych materiałów jest ich fragmentaryczność, oraz niejednolity zakres.

Korzystanie zatem z publikacji dokonywanych przez powyższe instytucje, ze względu na różnorodność zakresu i sposobu opracowania materiału, nastręcza bardzo poważne trudności.

Chcąc usunąć powyższe braki, Główny Urząd Statystyczny już w 1920 roku podjął próbę zorganizowania statystyki pożarów opartej na jednolitych zasadach, by w ten sposób uzyskać dane, które należycie oświełalyby zjawisko pożarów w Polsce. W tym celu Główna Rada Statystyczna powołała do życia Komisję Pożarową, która na posiedzeniu, odbytem w dniu 12 czerwca 1920 r., postanowiła jednakże odłożyć ostateczne załatwienie organizacji statystyki pożarowej do czasu rozpatrzenia przez Sejm Ustawodawczy projektu złożonego przez Polską Dyрекcję Ubezpieczeń Wzajemnych (obecny Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych) w sprawie rozszerzenia działalności jej na teren województw wschodnich i południowych. Projekt jednolitej organizacji statystyki pożarów w Polsce, jak również sposób prowadzenia jej w byłych państwach zaborczych został omówiony przez p. Jana Piekalkiewicza w artykule, zamieszczonym w *Miesięczniku Statystycznym* z 1920 r. tom I, str. 117—125.

W 1924 r. Komisja Pożarowa wznowiła swą pracę. Na pięciu posiedzeniach, odbytych w czasie od 17 marca do 27 czerwca 1924 r., został uzgodniony projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie statystyki pożarów, oraz ustalono treść karty ogniowej. W porównaniu do projektów z 1920 r. poza nieznacznymi zmianami w układzie karty statystycznej zaszły poważniejsze różnice w sposobie zbierania materiałów. Mianowicie karty ogniowe wypełniane dla każdego pożaru z województw zachodnich otrzymywać miał w dalszym ciągu za pośrednictwem powiatowej władzy administracji ogólnej Główny Urząd Statystyczny, z pozostałych obszarów Polski, z wyjątkiem m. st. Warszawy, materiały zebrane przez funkcjonariuszów Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych miały być przesyłane do tegoż Zakładu i opracowywane w porozumieniu

z Głównym Urzędem Statystycznym. Na terenie m. st. Warszawy identyczne zadania wykonywać miał Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy. W ten sposób Komisja Pożarowa, uwzględniając konieczność prowadzenia dla własnych celów statystyki pożarów przez zakłady ubezpieczeniowe, w których ześrodkowało się, ze względu na ustawowy przymus, ubezpieczenie prawie wszystkich budynków, zamierzała ujednostajnić zakres rejestrowanych spostrzeżeń, oraz sposób ich opracowania. Jednakże projekt ten nie mógł być dotychczas urzeczywistniony.

Wobec tego, pragnąc przynajmniej w części unormować ten stan, Główny Urząd Statystyczny w 1927 roku wszedł w porozumienie z Powszechnym Zakładem Ubezpieczeń Wzajemnych, celem ujednostajnienia metod opracowania i ujęcia tabelarycznego. Dzięki życzliwemu stanowisku Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych, który wykazał pełne zrozumienie potrzeby dokonania tych prac, zostały one z roku na rok w coraz szerszym zakresie realizowane. Załączone przy niniejszem zestawienia tabelaryczne za lata 1925, 1926 i 1927 są wyrazem podjętej unifikacji metod, co prawda częściowej jeszcze, pozwalającej jednak na rozszerzenie zakresu obserwacji na cały obszar państwa. Konieczność jednolitego ujęcia zjawiska spowodowała, że przedmiotem załączonych tablic poza tekstem są wyłącznie pożary budynków.

Z uwagi na to, że statystyka prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny ma szerszy zakres, bowiem ujmuje nie tylko pożary budynków, ograniczymy się w następnych częściach tego artykułu wyłącznie do charakterystyki pożarów na obszarze województw zachodnich. Pożary na pozostałym obszarze państwa, z wyjątkiem m. st. Warszawy, są omawiane w niniejszym *Kwartalniku* w osobnej pracy p. Dr. Ignacego Gliksmana — naczelnika Wydziału Statystycznego P. Z. U. W.

Dane o pożarach na terenie m. st. Warszawy zostały uwzględnione jedynie w 1 tablicy zamieszczonej poza tekstem, gdyż zakres opracowania odnośnych materiałów przez Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy nie uwzględnia cech potrzebnych do zestawienia następnych tablic. Z uwagi na tak szczupły materiał wyniki statystyki pożarowej na terenie m. st. Warszawy zostały w obu artykułach pominięte.

2. Podstawy prawne

Statystyka pożarów prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny na terenie województw zachodnich opiera się na rozporządzeniu pruskiego Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 września 1880 roku, uzupełnionem następnie rozporządzeniem tegoż ministra z dnia 3 lutego 1900 roku.

Po ustąpieniu władz pruskich, na skutek polecenia Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, wydanego w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym, wojewodowie poznański i pomorski okólnikami z dnia 22 listopada 1920 roku rozesłanemi do starostw zarządzili wznowienie wypełniania kart dla statystyki pożarów według zasad ustalonych przez pruskie rozporządzenia. Analogiczne zarządzenie obowiązujące na całym terenie województwa śląskiego wydał wojewoda śląski w dniu 15 stycznia 1924 r. W ten sposób statystyka pożarów została rozciągnięta również na teren Śląska Cieszyńskiego, wchodzącego uprzednio w skład b. zaboru austriackiego.

3. Wypadki podlegające rejestracji statystycznej

Równocześnie z wprowadzeniem obowiązku wypełniania kart ogniowych została wydana przez Główny Urząd Statystyczny instrukcja, omawiająca zakres statystyki pożarów i sposób wypełniania kart. Instrukcja ta jest tłumaczeniem instrukcji niemieckiej z redakcji 1914 roku, uzupełnionej rozporządzeniem pruskiego Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 września 1917 roku.

W myśl powyższej instrukcji na karcie ogniowej należy rejestrować każdy pożar, o ile wyrządzona szkoda wynosi więcej niż 100 marek polskich. Zasadę tę przyjęto bez zmiany z instrukcji pruskiej, w której od czasu zaprowadzenia statystyki pożarów w Niemczech (1881 r.) ulegała ona parokrotnym zmianom. Początkowo wykazywano wszystkie pożary, przy których szkoda wynosiła co najmniej 1 markę, następnie po 3 marki, 10 marek, a wreszcie wspomnianem wyżej rozporządzeniem granicę tę ustalono na 100 mk.. Mimo następnej dewaluacji ówczesnej waluty polskiej—marki—zasada rejestrowania pożarów, wyrządzających szkodę ponad 100 mkp. nie została zmieniona. W ten sposób zakres ujmowanych zjawisk z roku na rok powiększał się, a ze względu na rozmiar dewaluacji marki polskiej możemy powiedzieć, że obecnie, jak również w omawianym przez nas okresie 1925-27 r., obowiązki rejestracji statystycznej podlegają wszystkie pożary, bez względu na wysokość wyrządzonych szkód. Przyjęta w ten sposób

siłą faktów zasada rejestracji wszystkich pożarów (wypadków ognia) ma wprawdzie uzasadnienie w konieczności posiadania kompletnych danych co do tych zjawisk, nasuwają się jednak poważne wątpliwości, czy w praktyce jest ona w całej rozciągłości stosowana, gdyż żadne zarządzenia w tym względzie nie były wydane. Do kwestji tej wrócimy jeszcze przy omawianiu kompletności otrzymanych wyników za 1925-27 rok.

Oprócz tego kartę ogniową należy wypełniać dla wypadków uderzenia piorunu, eksplozji (wybuchu kotłów, pieców, motorów spalinowych i t. p.), chociażby skutek tych przyczyn pożar nie powstał. Również na karcie ogniowej wpisuje się wypadki całkowitego zniszczenia, bądź też częściowego uszkodzenia budynku przy gaszeniu pożaru, np. zniszczenie budynku w celu uniemożliwienia rozszerzenia się ognia.

Następnie obojętnem jest, czy wskutek wyżej omówionych przyczyn został uszkodzony majątek nieruchomy, czy też ruchomy, jak również kto jest właścicielem uszkodzonego majątku, oraz czy majątek ten jest ubezpieczony od ognia, czy też nieubezpieczony, przyczem w instrukcji zostało określone, że do nieruchomości zalicza się oprócz budynków także statki żaglowe i parowe, łodzie, drzewa, lasy, torfowiska, pola, łąki, brogi (stogi, sterty), ogrodzenia, mosty, pomosty i t. p. na stałe przymocowane przedmioty.

W ten sposób statystyka pożarów prowadzona na terenie województw zachodnich ujmuje wszelkie wypadki szkód wyrządzonych przez ogień, bez względu na rodzaj zniszczonego majątku.

4. Źródło i sposób zbierania materiałów statystycznych

Karty ogniowe na podstawie zeznań osób poszkodowanych wypełniają miejscowe władze policyjne (w miastach komisarze policji, we wsiach i obszarach dworskich wójtowie). Po upływie każdego kwartału należycie wypełnione karty są przesyłane do starostw względnie do zarządów miast (na terenie powiatów miejskich i miast wydzielonych z powiatów), te zaś po skontrolowaniu odsyłają karty do Głównego Urzędu Statystycznego. W końcu roku poszczególne starostwa obowiązane są zawiadomić Główny Urząd Statystyczny, że przesłane karty ogniowe dotyczą wszystkich wiadomych wypadków pożarów, uderzeń piorunów i eksplozji.

Obecnie używany wzór karty ogniowej zamieszczony poniżej jest tłumaczeniem karty, stosowanej przez pruską statystykę pożarów w redakcji z 1914 roku.

Strona 1.

KARTA OGNIOWA

Powiat miejski, powiat wiejski _____

Gmina miejska, gmina wiejska, obszar dworski _____

Nieruchomość (ulica, numer domu i t. p.) _____

Nazwisko i zawód właściciela (firma, towarzystwo i t. d., dokładne dane) _____

Określenie budynku i przeznaczenie lokalu, w którym pożar powstał _____

Zawód właściciela ruchomości, jeżeli pożar dotyczył tylko ruchomości (sprzętów) _____

1. **Wybuch pożaru:** dnia _____ miesiąca _____ 19 _____ o godz. _____ przed poł., po poł., w nocy. Pożar trwał _____ godzin.

2. **Pogoda** (nie dotyczy pożarów ruchomości): cisza, lekki, silny wiatr, burza, sucho, wilgotno, mgła, deszcz drobny, ulewny, burza z grzmotami, grad, śnieg, zamieć śnieżna, mróz łagodny, mróz silny, kierunek wiatru? _____

3. **Przedmiot pożaru:** cała zagroda _____ cały budynek i _____ częściowo, osobne budowle, jakiego rodzaju _____

Obszar lasu _____ ha, kopalnia _____ ha, pola _____ ha, łąki _____ ha, kopalnia _____ ogrodzenie (jakie) _____ statki (parowce, łódki) _____ drzewa _____ brogi (stogi, sterty, kupki) i t. p. _____

4. **Przyczyna pożaru** (dowiedziona, przypuszczalna, niewyjaśniona):

a) Uderzenie pioruna: wywołujące pożar, bez wywołania pożaru; czy istnieje piorunochron, przewodniki elektryczne, drzewa wyniosłe w pobliżu?

b) Eksplozja: kotłów parowych, eteru, gazu świetlnego, acetylenu, benzyny, lamp naftowych, nafty, lamp spirytusowych, spirytusu, pieców, ognisk, motorów spalinowych, albo z innych przyczyn?

c) **Samozapalenie:** (podać materiał) _____

d) Z powodu wadliwego urządzenia elektrycznego? _____

e) **Wadliwa budowa paleniska**, wadliwa budowa budynku? _____

f) **Nieostrożność:** w obejściu się z zapalkami przez dorosłych, dzieci, nieostrożność inna; naprz. suszenie przy piecu lub ognisku, przez pozostawienie swobodnego światła od lampy naftowej, latarni i t. p.

g) **Podpalenie:** przez właściciela albo przez inne osoby w porozumieniu z nim (przez inne osoby bez porozumienia z właścicielem) _____

h) **Przeniesienie się pożaru** z sąsiednich posiadłości _____

i) **Inne przyczyny:** np. iskry z lokomotywy, lokomobili i t. p. _____

j) **Przy warsztatach i fabrykach** (o ile pożar nie został wywołany przez nieostrożność) z winy oświetlenia, ogrzewania, suszenia, albo z powodu innych przyczyn _____

5. a) Czy oskarżenie wniesiono, czy też zostanie wniesione? _____

b) Ogień ugaszony bez ludzkiego udziału, z pomocą dotkniętych pożarem, przy pomocy osób obcych, straży ogniowej _____

Strona 2.

6. Budynki lub inne nieruchome przedmioty, dotknięte przez pożar (przy więcej niż 4 budynkach nowa karta)

a) B u d y n k i:	I budynek:	II budynek:	III budynek:	IV budynek:
przeznaczenie budynku				
ściany zewnętrzne				
rodzaj pokrycia dachu (dachówka, papa, i t. p.)				
suma, na jaką budynek ubezpieczono	Zł.	Zł.	Zł.	Zł.

b) Czy budynki lub inne nieruchome przedmioty były ubezpieczone? gdzie i na jaką sumę? w Stowarzyszeniu (Sozietät) na _____ Zł., albo w prywatnym towarzystwie? w jakim _____ na _____ Zł., czy też nie ubezpieczone?

c) Ustalona szkoda wynosiła dla Stowarzyszenia _____ Zł., dla towarzystwa _____ Zł., z tego w zainstalowanych motorach _____ Zł., szkody, nie pokryte ubezpieczeniem _____ Zł.

d) Jako odszkodowanie zapłaciło Stowarzyszenie _____ Zł., towarzystwo _____ Zł. (włącznie z odszkodowaniem za motory).

7. Ruchomości (ruchome sprzęty), zniszczone przez pożar w ubezpieczonych lokalach _____, w nieubezpieczonych lokalach _____

	Ubezpieczone Zł.	Nieubezpieczone Zł.
a) Szkoda wynosi w bydło i innych zwierzętach		
w produktach rolnych i paszy		
w materiałach opałowych		
w surowcach dla przemysłu (jakiego rodzaju) _____		

w fabrykach i półfabryk. (jakiego rodzaju) _____		

w meblach, odzieży, bieliźnie, pościeli, sprzętach domowych, zapasach spiżarnianych, domowych		
maszynach, narzędziach, aparatach, uprzęży, wozach i bliżej nieokreślonych przedmiotach		

w ruchomościach wogóle		

Z tego przypada na Stowarzyszenie _____ Zł., na towarzystwo _____ Zł.

b) Gdzie i na jaką sumę były ubezpieczone ruchomości? w Stowarzyszeniu na _____ Zł., w prywatnym towarzystwie na _____ Zł. w jakim? _____

c) Jako odszkodowanie za straty zapłaciło Stowarzyszenie _____ Zł. towarzystwo prywatne _____ Zł.

8. Ofiary w ludziach:

	mężczyźni dorośli	kobiety dorosłe	dzieci	strażacy
spalonych, uduszonych, zabitych i t. d.				
zranionych, skaleczonych				

Podpis miejscowej władzy policyjnej _____

Oddzielną kartę ogniową wypełnia się dla nieruchomości (posiadłości) dotkniętej pożarem, a nie dla budynku. W ten sposób z jednej strony łatwo możemy ustalić liczbę jednostek gospodarczych, które poniosły szkody, z drugiej zaś zmniejszamy liczbę kart podlegających wypełnieniu, w których zapisy dotyczące charakterystyki samego pożaru, jak czas wybuchu, przyczyna, sposób gaszenia i t. p. byłyby identyczne. Opis poszczególnych budynków dotkniętych pożarem, należących do danej posiadłości, podawany jest w punkcie 6a karty ogniowej. Ponieważ w pytaniu tem przewidziane jest miejsce na podanie cech tylko czterech budynków, to w wypadku, gdy na terenie jednej posiadłości uległa zniszczeniu wskutek pożaru większa liczba budynków, należy w myśl instrukcji wypełnić nowe karty, oznaczając je kolejnymi literami alfabetu.

Ruchomości zniszczone przez pożar wyszczególnia się w punkcie 7 karty ogniowej, przyczem jeżeli jednocześnie z pożarem budynku zostały uszkodzone ruchomości, będące nawet własnością innej osoby, powstałą szkodę wpisuje się na karcie właściciela budynku.

5. Wartość zapisów w kartach ogniowych

Nie wszystkie zapisy w karcie ogniowej posiadają jednakową wartość pod względem wiarygodności. Należy przypuszczać, iż te zeznania, składane przez właścicieli poszkodowanych, które dadzą się obiektywnie stwierdzić, są zgodne z rzeczywistym stanem. Do takich zaliczyć można oznaczenie daty pożaru, przedmiotu pożaru, sposobu gaszenia, podanie cech budynku, jak: przeznaczenie, rodzaj materiału ścian zewnętrznych i pokrycia dachu, oraz wyliczenie ofiar w ludziach.

Jednakże zdarzały się wypadki, że w odnośnych rubrykach karty ogniowej brak było zapisów. Braki te w omawianym przez nas okresie występowały dość często przy oznaczaniu materiału ścian zewnętrznych, rodzaju pokrycia dachu i sposobu gaszenia pożaru, których mimo przesyłania kart do uzupełnienia nie dało się usunąć, wpłynęły one zatem na zwiększenie liczby wypadków o odnośnych cechach niewiadomych.

Gorzej natomiast sprawa przedstawia się, jeżeli chodzi o określenie przyczyny powstania pożaru. Nie dość na tem, że dla znacznej liczby pożarów w odnośnej rubryce podawany jest zapis „przyczyna niewyjaśniona”, ponadto i do wypadków podanych należy odnosić się z pewną rezerwą, gdyż stwier-

dzenie przyczyny wybuchu pożaru często nie jest rzeczą łatwą, a pogorzelec, opierając się na swoich przypuszczeniach względnie domysłach, podaje domniemaną przyczynę jako przyczynę faktycznie stwierdzoną. Wprawdzie w karcie ogniowej pytanie 4 przewiduje między innymi podział przyczyny pożaru na dowiedzioną i przypuszczalną, jednakże w większości wypadków brak było tego rozróżnienia. Przy opracowaniu odnośnych zapisów starano się wszelkie wątpliwe wypadki usunąć, bądź to przesyłając karty do uzupełnienia, bądź też wliczając je do grupy przyczyn nieznanych, co niewątpliwie również przyczyniło się do wykazania tak znacznego odsetku pożarów o niepodanej przyczynie, gdyż w 1925 r. wynosi on 44,2% ogólnej liczby pożarów, w 1926 r.—43,4%, w 1927 r.—48,4%.

Również pewne wątpliwości nasuwają zapisy, dotyczące sum ubezpieczeniowych majątku dotkniętego pożarem i szkód pogorzelowych.

Wypełnianie rubryk, dotyczących określenia wysokości sum ubezpieczeniowych, odbywa się na podstawie zeznań osób poszkodowanych, te zaś nie zawsze wiedzą dokładnie, na jaką sumę została ubezpieczona ich posiadłość względnie też poszczególny budynek, oraz dość często podają łącznie sumę ubezpieczeniową majątku nieruchomego i ruchomego, nie czyniąc w tym względzie żadnych rozróżnień. Wskutek tego z jednej strony powstaje zwiększenie sumy ubezpieczeniowej majątku nieruchomego, z drugiej zaś w odnośnych zapisach dla ruchomości powstają luki, które, jak wykazuje zamieszczona nieco dalej tablica 1, w 1925 r. wynosiły 29,4%, w 1926 r.—42,7%, a w 1927 r.—13,4%.

Ustalenie wysokości szkód wyrządzonych przez pożar odbywa się również na podstawie zeznań osób poszkodowanych. Ponieważ pogorzelec prawie zawsze będzie starał się wyolbrzymić swoje straty, dlatego też sumy poniesionych szkód podawane w kartach ogniowych na podstawie zeznań będą zawsze za wysokie. Wprawdzie instrukcja podkreśla, że oszacowania szkód należy dokonać ze szczególną pieczołowitością, jednakże nie ustala żadnych zasad, na podstawie których szkoda pożarowa byłaby ustalana, żąda jedynie, by wpisywano szkody „rzeczywiście poniesione”. W praktyce są jednak wypadki, o czym świadczy otrzymywana w tej sprawie korespondencja, że odnośne rubryki zostają wypełniane przez miejscową władzę

policyjną dopiero po ustaleniu przez stowarzyszenie (Sozietät) względnie prywatne towarzystwo ubezpieczeniowe wysokości szkód, wyrządzonych przez pożar. Takie oszacowanie szkód pogorzelowych jest bliższe rzeczywistości, bowiem opiera się ono na fachowej i obiektywnej ocenie. Ilości dokonanych w ten sposób szacunków szkód nie jesteśmy w stanie zupełnie określić.

Oprócz dwóch wyżej omówionych systemów wypełniania rubryk, dotyczących szkód pogorzelowych, stosowany jest w praktyce jeszcze trzeci sposób, w szczególności przy wypełnianiu rubryki 6c — ustalone szkody w nieruchomościach. Sposób ten pozostaje w ścisłym związku z treścią odnośnej rubryki. Mianowicie w karcie ogniowej przewidziany jest podział na szkody wyrządzone w majątku ubezpieczonym i nieubezpieczonym. Podział ten wyraźnie występuje w rubryce 7a, dotyczącej ruchomości zniszczonych przez pożar, natomiast redakcja rubryki 6c, ujmującej szkody poniesione w majątku nieruchomym, nie jest pod tym względem dość szczęśliwa. Wobec brzmienia tej rubryki: „Ustalona szkoda wynosiła dla Stowarzyszenia... dla towarzystwa” wpisywana jest suma szkód, jaką poniosło wskutek pożaru stowarzyszenie względnie towarzystwo, ze względu na dokonane w niem ubezpieczenie zniszczonego majątku, a nie suma szkód, jaką faktycznie poniósł pogorzelc w ubezpieczonym majątku nieruchomym, która to suma w znacznej większości wypadków jest wyższa, gdyż ubezpieczenie majątku przeważnie dokonywane jest poniżej rzeczywistej jego wartości. W wypadkach tych wykazywane sumy szkód w powyższych pozycjach są identyczne z sumami podawanymi w rubryce 6d, w której wpisywane są sumy odszkodowania, wypłaconego pogorzelcowi przez stowarzyszenie względnie towarzystwo, przyczem niekiedy różnica między sumą wypłaconego odszkodowania a sumą szkód faktycznie poniesionych przez pogorzelca podawana jest w rubryce 6c „szkody niepokryte ubezpieczeniem”, gdzie właściwie winny być podawane jedynie szkody w nieruchomościach nieubezpieczonych. Liczbę kart ogniowych, w których szkody określone zostały w powyższy sposób, możemy oszacować na 50%—60% ogółu kart.

Reasumując możemy powiedzieć, że na wysokość sumy szkód podawanej w karcie ogniowej działały trzy przyczyny: 1) zwiększająca—zeznania pogorzelców, 2) normalna

oszacowanie fachowe przez towarzystwo ubezpieczeniowe i 3) zmniejszająca—pomieszenie odszkodowania wypłaconego ze szkoda faktycznie poniesioną. Ponieważ działanie przyczyny trzeciej występowało, jak wykazaliśmy wyżej, w znacznej większości wypadków, należy stwierdzić, że dokonane obliczenie sum szkód poniesionych wskutek pożarów w poszczególnych latach są za niskie, jednakże stopnia niedokładności ściśle określić nie jesteśmy w stanie.

Poza tem suma szkód pożarowych często zupełnie nie była podawana. Stopień tych braków wykazuje zamieszczona poniżej tabl. 1.

Tabl. 1. Budynki, inne nieruchomości i ruchomości dotknięte pożarem o niepodanej wartości ubezpieczeniowej i stracie pogorzelowej

Bâtiments, autres immeubles et biens meubles incendiés, sans indication de la valeur assurée et des pertes subies

W odsetkach — En pourcentages

1925—1927

Województwa Départements		Na 100 budynków nie podano <i>Sur 100 bâtimens nombre de bâtimens sans indication de:</i>		Na 100 innych nieruchomości nie podano <i>Sur 100 immeubles, nombre d'immeubles sans indication de:</i>		Na 100 pożarów ruchomości nie podano <i>Sur 100 incendies de biens meubles nombre d'incendies sans indication de:</i>	
		sumy ubezpieczeniowej <i>sommes assurées a</i>	strat pogorzelowych <i>pertes subies</i>	sumy ubezpieczeniowej <i>sommes assurées b</i>	strat pogorzelowych <i>pertes subies</i>	sumy ubezpieczeniowej <i>sommes assurées c</i>	strat pogorzelowych <i>pertes subies</i>
Ogółem Total	1925	6,5	40,3	21,1	20,2	29,4	5,4
	1926	7,8	37,5	27,5	15,1	42,7	5,2
	1927	2,1	10,2	2,4	1,8	13,4	1,3
Poznań	1925	7,5	44,3	29,3	14,1	35,8	4,9
	1926	7,8	42,8	25,5	14,5	40,7	5,6
	1927	1,7	11,1	2,9	2,2	12,3	1,2
Pomorze	1925	4,2	40,8	—	28,2	26,0	7,9
	1926	6,3	31,9	37,5	13,6	40,4	5,1
	1927	1,6	6,8	—	—	5,2	1,5
Śląsk	1925	7,5	30,5	—	50,0	17,5	3,0
	1926	9,9	30,7	—	25,0	51,7	4,5
	1927	5,0	12,1	—	—	26,1	1,3

Do obliczeń przyjęto wyłącznie: a budynki ubezpieczone, b inne nieruchomości ubezpieczone, c liczbę pożarów ruchomości ubezpieczonych.

Les calculs comprennent exclusivement: a bâtimens assurés, b autres immeubles assurés, c nombre d'incendies de biens meubles assurés.

Tak znaczne odsetki braków w zapisach kart ogniowych, dotyczących sum ubezpieczeniowych i wysokości szkód w latach 1925 i 1926, tłumaczą się tem, że do 1925 r. odnośne zagadnienia nie były opracowywane ze względu na stałą dewaluację marki polskiej, a zatem miejscowe władze policyjne przy wypełnianiu kart ogniowych nie zwa-

cały na nie większej uwagi. Dopiero po przystąpieniu do opracowania materiału za 1925 i 1926 r., Główny Urząd Statystyczny przeprowadził odpowiednią korespondencję, która spowodowała, iż materiał za 1927 r. posiada w powyższych zapisach o wiele mniejszą liczbę braków.

6. Metody opracowania

Zasady stosowane przez Główny Urząd Statystyczny przy opracowaniu materiału statystyki pożarów ulegały parokrotnym zmianom. Początkowo, t. j. od 1920 r. przyjęto podział pożarów na: „zewnątrzne” i „wewnętrzne”. Do pierwszej grupy zaliczono takie pożary, które uszkodziły budynek, albo też pożary stert, łąk, lasów, statków, łodzi i t. p. nieruchomości, do drugiej zaś — pożary, w których płonęły ruchomości, jak również pożary, które spowodowały bardzo nieznaczne uszkodzenia części budynku (np. ściany, schody i t. p.). Nie będziemy uzasadniali słuszności powyższego podziału pożarów, gdyż nie znalazł on żadnego odzwierciedlenia w tablicach publikacyjnych, a stosowany był wyłącznie dla użytku wewnętrznego.

Następnie należy zaznaczyć, że początkowo zakres opracowania był bardzo szczupły i nie uwzględniał finansowej strony zjawiska pożarów, a to z uwagi na ciągłą dewaluację ówczesnej waluty — marki polskiej.

Poczynając od opracowania materiału za 1925 r. zasada podziału pożarów uległa zmianie. Mianowicie przyjęto dwa zasadnicze podziały na: 1. pożary nieruchomości i 2. pożary wyłącznie ruchomości. Podziału tego dokonywa się na podstawie zapisów w punkcie 3 „przedmiot pożaru”, stosując klasyfikację na nieruchomości i ruchomości przyjętą przez instrukcję, o której była mowa wyżej. Do pierwszej kategorii zaliczono pożary, które dotknęły jakkolwiek nieruchomość niezależnie od tego, czy uległy jednocześnie zniszczeniu przedmioty ruchome, czy też nie, do drugiej zaś — te pożary, przy których uległy zniszczeniu lub uszkodzeniu jedynie ruchomości. Oprócz tego w pierwszej kategorii wprowadzono dwie podgrupy: 1. pożary budowli, dla których użyto nazwy „pożary nieruchomości zabudowanych” i 2. pożary innych nieruchomości, t. zw. „pożary nieruchomości niezabudowanych”, wyodrębniając w obu podgrupach obliczenia, dotyczące zniszczonych jednocześnie ruchomości. W ten sposób otrzymano cztery grupy pożarów: 1. pożary nieruchomości zabudowanych (budynek) 2. pożary nieruchomości

niezabudowanych, 3. pożary ruchomości, które płonęły jednocześnie z nieruchomościami i 4. pożary wyłącznie ruchomości.

Powyższy podział został przyjęty ze względu na możliwość ustalenia w ten sposób charakteru zniszczonego majątku, jak również dokonania obliczeń poniesionych strat w każdym z poszczególnych typów majątku, a tego nie można było skutecznie przy stosowanym uprzednio podziale. Wyodrębnienie z pożarów nieruchomości uszkodzeń budowli pozwoliło nam dokonać zestawień dla całego państwa zamieszczonych poza tekstem, gdyż, jak na wstępie wspomnieliśmy, Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych i Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy rejestrują wyłącznie pożary budowli, które zostały u nich ubezpieczone.

Omówiona wyżej zasada podziału pożarów różni się nieco od zasady stosowanej przez niemiecką statystykę, gdyż ta dzieli pożary na: 1) pożary w których płonęły jednocześnie nieruchomości i ruchomości, (Vollbrände), 2) pożary wyłącznie nieruchomości (Immobilienbrände) i 3) pożary wyłącznie ruchomości (Mobiliarbrände). Różnice powyższych zasad nie mają wielkiego znaczenia metodologicznego.

Jeżeli chodzi o zakres opracowania materiału za 1925—27 rok, to był on jednakoowy i przedstawia się następująco: dla pożarów nieruchomości opracowano cechy: 1) miesiąc wybuchu pożaru, 2) pora dnia, 3) przyczyna pożaru, 4) sposób gaszenia, 5) ofiary w ludziach, 6) suma ubezpieczeniowa budynku dotkniętego pożarem i 7) wysokość strat pogorzelowych, uwzględniając oprócz tego przy pożarach budowli: 1) przeznaczenie budynku, oraz 2) materiał ścian zewnętrznych i dachu; dla pożarów wyłącznie ruchomości uwzględniono jedynie wartość ubezpieczeniową ruchomości i sumę poniesionych strat.

Przystąpimy obecnie do rozpatrzenia przyjętych metod opracowania dla wyżej wspomnianych cech, które wymagają bliższego omówienia.

Przy opracowaniu cechy pory dnia wybuchu pożaru łączono godziny w grupy po sześć godzin, a mianowicie od 4 do 10, od 10 do 16, od 16 do 22 i od 22 do 4. W ten sposób usunięto możliwość powstania większych błędów, gdyż oznaczenie dokładnej godziny powstania pożaru jest często niemożliwe — szczególnie na wsi — jednakże

stwierdzenie czy pożar powstał rano, w południe, wieczorem, czy też w nocy nie nastręcza większych trudności.

Jeżeli chodzi o przyczyny wybuchu pożaru, to wyodrębnione zostało 8 przyczyn: uderzenie pioruna, eksplozja, samozapalenie, wadliwe urządzenie paleniska, wadliwe urządzenie elektryczności, nieostrożność, podpalenie, iskry (z lokomotywy, lokomobili i t. p.), następnie jako 9 grupę wprowadzono inne przyczyny i 10 grupę—przyczyny nieznane. Pożary, które powstały z powodu zabaw dzieci wliczano do nieostrożności. W przyczynach pożaru wyszczególnionych w karcie ogniowej przewidziane jest jeszcze przeniesienie się pożaru z sąsiedniej posiadłości. Ta przyczyna została uwzględniona jedynie w wypadku omawiania przyczyny powstania pożaru w poszczególnym budynku, bowiem w pożarze, który np. powstał z podpalenia mogło spłonąć kilka budynków wskutek przeniesienia się ognia z budynku podpalonego.

Następnie przy obliczeniu wysokości sum ubezpieczeniowych i strat pogorzelowych sumy podawane w kartach ogniowych w obcych walutach zostały przeliczone na złote według przeciętnego kursu odnośnej waluty na giełdzie pieniężnej w Warszawie w miesiącu, w którym wybuchł pożar. Sumy określone w złotych w złocie do października 1927 r., t. j. do czasu ustalenia dla złotego rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 października 1927 r.¹ nowego parytetu, przeliczano według miesięcznego kursu dolara na giełdzie pieniężnej w Warszawie. Po tym terminie złote w złocie uważano za złote obiegowe, chyba że było w karcie ogniowej wyraźnie zaznaczone, iż są to złote w złocie według poprzedniego parytetu, do przeliczeń zaś obcych walut stosowano parytety odnośnych walut.

Przy dokonywaniu zatem wszelkich porównań należy mieć zawsze na uwadze, że wykazane w tablicach zamieszczonych poza tekstem sumy ubezpieczeniowe i straty pogorzelowe, jak również wszelkie obliczenia finansowe dokonane w niniejszej pracy są podane w złotych obiegowych.

Celem bliższej charakterystyki budowli dotkniętych pożarem zastosowano podział na: 1) budowle mieszkalne i 2) inne budowle. Do pierwszej grupy wliczano wyłącznie budynki z przeznaczenia mieszkalne, przyczem do tej grupy klasyfikowano również budynki, jeżeli pod jednym dachem znajdowały się lokale mieszkalne i lokale o innym przeznaczeniu, np. na wsi budynek, którego część

służy za mieszkanie, część zaś do celów gospodarczych.

W zależności od materiału ścian zewnętrznych rozróżniano budynki murowane, drewniane, mieszane oraz z innych i niewiadomych materiałów. Do murowanych zaliczano między innymi budynki „masywne” „kamienne” oraz z tak zwanego muru pruskiego; do innych—lepianki, budynki z „pacy” lub z surówki (cegły niepalonej); za budynek z materiału mieszanego uważano taki, którego ściany zewnętrzne zbudowane były z materiałów zaliczonych do różnych kategorii, np. mur i drzewo, mur względnie drzewo i inne materiały.

Rodzajów pokrycia dachu ustalono pięć: dachówka, blacha, papa, gont, słoma oraz jako szóstą grupę wprowadzono—inne i niewiadome materiały. Przy różnorodnym pokryciu miarodajnym do zakwalifikowania do tej czy innej grupy był materiał łatwiej palny. W tablicy zamieszczonej poza tekstem, dotyczącej pożarów budowli w miastach według materiału pokrycia dachu, rozróżniano pokrycie: twarde, miękkie, słoma oraz inne i mieszane. Podział taki przyjęto ze względu na klasyfikację stosowaną przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych i Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy. Mianowicie do pokrycia twardego zaliczono materiały ogniotrwałe, jak dachówka, blacha, papa smołowana, szkło, i t. p., do pokrycia miękkiego — gont i papę niesmołowaną.

Następnie przy opracowaniu pożarów pod względem rozmieszczenia w terenie stosowano podział osiedli na miasto i wieś, opierając się na prawnym charakterze danej miejscowości, przyczem obszary dworskie wliczono do wsi. Niewątpliwie podział taki nie odpowiada idealnym wymaganiom statystyki pożarów, bowiem nie daje wyczerpującej charakterystyki miejscowości pod względem systemu zabudowania, jakości posiadanych budynków i innych warunków wpływających na zmniejszenie lub też zwiększenie palności. Przyjęcie jednak innego podziału było rzeczą niemożliwą, ze względu na brak jakichkolwiek danych do przeprowadzenia odpowiedniejszej klasyfikacji. W niektórych zestawieniach zamieszczonych w treści niniejszych uwag został przeprowadzony dalszy podział miast na: miasta powyżej 25 tysięcy mieszkańców, miasta poniżej 25 tysięcy mieszkańców. Do pierwszej grupy miast wliczono: Poznań, Bydgoszcz, Inowrocław, Gniezno, Toruń, Grudziądz, Katowice i Królewską Hutę. Miasta te według spisu ludności

z 1921 r. liczą ponad 25 tys. mieszkańców, oprócz Inowrocławia (24 277 mieszkańców), który został jednak wliczony do tej grupy z tego względu, iż podobnie jak pozostałe stanowi oddzielny powiat administracyjny.

7. Układ tablic

Zestawienia tabelaryczne, dotyczące wyników statystyki pożarów w 1925—1927 r. na terenie województw zachodnich, zostały podzielone na dwie grupy, z których jedna została zamieszczona poza tekstem łącznie z danymi o pożarach rejestrowanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych i przez Zakład Ubezpieczeń m. st. Warszawy, druga zaś—w treści niniejszych uwag, w których oprócz tego podane są tablice analityczne.

Układ tablic zamieszczonych poza tekstem jest identyczny dla 1926 i 1927 r., tablice zaś dla 1925 r. mają szerszy zakres, gdyż nie uwzględniają pożarów według przyczyn i pory dnia, pożarów budowli w miastach według materiału ścian zewnętrznych i dachu, oraz liczby dotkniętych pożarem budowli według wysokości strat pogorzelowych, a oprócz tego jedynie w tablicy 1, przedstawiającej zniszczenia pożarowe w poszczególnych powiatach, zastosowano przy danych dla województw podział na miasto i wieś. Następnie wszystkie tablice dotyczące 1927 r. obejmują wyłącznie pożary budowli (nieruchomości zabudowanych), natomiast w tablicach za 1925 i 1926 r. zachodzą pod tym względem pewne różnice, a mianowicie: tabl. 2 za 1925 i 1926 r.—pożary według przyczyn i miesięcy, tabl. 3 za 1926 r.—pożary według przyczyn i pory dnia oraz tabl. 4 za 1925 r. i tabl. 7 za 1926 r.—pożary według sposobu gaszenia i ofiary w ludziach—obejmują pożary budowli i innych nieruchomości, t. j. nieruchomości zabudowanych i niezabudowanych, pozostałe tablice, podobnie jak tablice za 1927 r., dotyczą wyłącznie pożarów budowli.

Druga część tablic, zamieszczonych w treści niniejszych uwag, obejmuje te kategorie pożarów, które nie zostały uwzględnione w omówionych wyżej tablicach, a zatem dotyczą one zniszczeń pożarowych w ruchomościach, które płonęły jednocześnie z nieruchomościami, jak również pożarów wyłącznie ruchomości i pożarów nieruchomości niezabudowanych.

8. Dotychczasowe publikacje

Z dziedziny statystyki pożarów opracowywanej przez Główny Urząd Statystyczny zamieszczone były dotychczas jedynie krótkie

zestawienia w Rocznikach Statystyki. Pierwsze dwie ogólne tablice za 1920—22 rok dotyczące liczby pożarów budowli w poszczególnych miesiącach, oraz charakterystyki dotkniętych pożarem nieruchomości pod względem materiału ścian zewnętrznych i dachu, zawiera *Rocznik Statystyki 1923 r.* Identyczne tablice za 1923 i 1924 r. zostały zamieszczone w *Roczniku Statystyki 1924 r.* Poczynając od opracowania materiału za 1925 r., zakres tablic publikacyjnych został znacznie rozszerzony i corocznie, rozpoczynając od *Rocznika Statystyki 1927 r.*, gdzie zostały zamieszczone dane za 1925 rok, są one zamieszczone w Rocznikach.

Należy zaznaczyć, iż pomiędzy niektórymi danymi, zamieszczonymi w niniejszej pracy a takimiż danymi ogłoszonymi już w Rocznikach Statystyki zachodzą pewne różnice, które wynikły wskutek dokładniejszego opracowania materiału już po oddaniu odnośnych tablic z Rocznika do druku.

9. Liczba pożarów

Obecnie przejdziemy do omówienia otrzymanych wyników za 1925, 1926 i 1927 r.

W okresie tym oprócz pożarów, wyrządzających szkody, zostały zarejestrowane również pożary, które nie przyniosły żadnych szkód (np. zapalenie się sadz), względnie też ustalona szkoda była zupełnie znikoma. Takie pożary zostały wyłączone z ogólnej liczby pożarów zarejestrowanych w oddzielną grupę, t. zw. pożarów bez szkód, które nie są niczem innym, jak stwierdzeniem wypadków możliwości powstania szkód pożarowych. Statystyka niemiecka również zna oprócz pożarów wyrządzających szkody (Schadenbrände) i pożary bez szkód (Brände ohne Schaden). Zamieszczona poniżej tablica wykazuje liczbę zarejestrowanych pożarów bez szkód w poszczególnych województwach, uwzględniając podział na miasta i wsie.

Tabl. 2. Pożary bez szkód
Incendies n'ayant pas causé de dommages

1925—1927

Województwa Départements	Liczba pożarów bez szkód Nombre d'incendies n'ayant pas causé de dommages								
	1925			1926			1927		
	Ogół- lem Total	Mia- sta Vil- les	Wsie Vil- lages	Ogół- lem Total	Mia- sta Vil- les	Wsie Vil- lages	Ogół- lem Total	Mia- sta Vil- les	Wsie Vil- lages
Ogółem-Total	40	27	13	30	17	13	74	41	33
Poznań . .	14	12	2	10	9	1	30	21	9
Pomorze .	6	3	3	4	2	2	9	6	3
Śląsk . . .	20	12	8	16	6	10	35	14	21

Pożary, wykazane w powyższej tablicy w następnych zestawieniach, jak również i rozważaniach, są zupełnie pominięte, gdyż zostały w nich uwzględnione jedynie pożary

wyrządzające szkodę, których liczbę zarejestrowaną w każdym województwie z uwzględnieniem rodzajów miejscowości wykazuje następujące zestawienie.

Tabl. 3. Liczba pożarów — Nombre d'incendies

1925—1927

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów — Nombre d'incendies				Départements Localités
	1925	1926	1927	Przecięt- nie rocznie <i>Moyenne annuelle</i>	
Ogółem	1 562	1 566	1 690	1 606	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. . .	192	222	276	230	Villes au-dessus de 25 mil. habitants
Miasta poniżej " " " . .	270	250	243	254	Villes au-dessous de 25 " "
Wsie	1 100	1 094	1 171	1 122	Villages
Poznań	794	858	946	866	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	135	159	196	163	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	161	147	151	153	Villes au-dessous de 25 " "
Wsie	498	552	599	550	Villages
Pomorze	452	377	421	417	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	32	27	45	35	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	86	77	78	80	Villes au-dessous de 25 " "
Wsie	334	273	298	302	Villages
Śląsk	316	331	323	323	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	25	36	35	32	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	23	26	14	21	Villes au-dessous de 25 " "
Wsie	268	269	274	270	Villages

Ze wzrostu względnie spadku liczby pożarów w poszczególnych województwach lub rodzajach miejscowości, jaki daje się zaobserwować w powyższej tablicy, nie można wyciągnąć jako jedynego wniosku, że palność w danym województwie lub też rodzaju miejscowości zmniejsza się względnie też zwiększa się, gdyż na wahanie liczb pożarów nie pozostaje bez wpływu stopień dokładności rejestracji statystycznej. Zilustruje nam to zamieszczona niżej tablica, uwzględniająca liczbę pożarów, zarejestrowaną w każdym roku, poczynając od 1920 roku.

Tabl. 4. Liczba pożarów — Nombre d'incendies
1920—1927

Województwa Départements	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Ogółem — Total .	.	.	.	.	1114	1562	1566	1690
Poznań . . .	560	789	609	453	633	794	858	946
Pomorze . . .	174 ^a	388	254	265	289	452	377	421
Śląsk ^b . . .	.	.	.	.	192	316	331	323

^a Stosunkowo wielka liczba pożarów tłumaczy się brakiem wielu zawiadomień o pożarach z pierwszej połowy roku.

^b W woj. śląskim statystyka pożarów prowadzona jest od 1924 roku.

^a Le nombre peu considérable des incendies s'explique par le manque de renseignements sur nombre d'incendies survenus dans le premier semestre.

^b Dans le département de Silésie la statistique des incendies est dressée depuis 1924.

Widzimy, że najmniejsza liczba pożarów zarejestrowanych przypada na 1922 i 1923 r., nie biorąc oczywiście pod uwagę danych z 1920 r., w którym wznowiono wypełnianie kart ogniowych i z tego względu możliwym jest, iż zebrany po raz pierwszy materiał posiada wiele braków. Przypuszczenie to w zupełności potwierdza nam niewspółmiernie mała liczba pożarów zarejestrowanych w woj. śląskim w 1924 r., od którego rozpoczęto na tym terenie prowadzić dochodzenia statystyki pożarów, gdyż w inny sposób nie można byłoby wytłumaczyć tak znacznego wzrostu (+ 68%) liczby pożarów w roku następnym. Również wzrost liczby pożarów w 1925 roku w pozostałych województwach należy tłumaczyć większą dokładnością rejestracji.

Poczynając od 1925 roku liczby pożarów nie wykazują już tak wielkich wahań, można byłoby zatem przypuszczać, że zakres rejestracji został praktycznie ustalony.

Jak zaznaczyliśmy wyżej, w omawianym przez nas okresie obowiązkowi rejestracji statystycznej podlegały wszystkie pożary bez względu na wysokość wyrządzonych szkód, bowiem uprzednio określona granica 100 mkp. wskutek dewaluacji marki faktycznie

nie miała żadnego znaczenia. Należy przypuszczać, że w praktyce stosowano pewną granicę i to niekiedy dość wysoką, bowiem, jak wskazuje otrzymywana korespondencja od niektórych powiatowych władz administracji ogólnej, granicę tę przyjęto na 100 zł. Oczywiście w wypadkach takich Główny Urząd Statystyczny wyjaśniał niewłaściwość zajętego stanowiska, jednak takie sporadyczne wyjaśnienia niewątpliwie nie zapobiegły wszystkim podobnym wypadkom. Nieuregulowanie zatem dotychczas powyższej sprawy odpowiednim rozporządzeniem jest poważną luką w obecnej organizacji statystyki pożarów.

Porównanie liczby zarejestrowanych pożarów w latach 1925—1927 z liczbami pożarów zaczerpniętymi z innych źródeł również nie ustali dokładnie ich kompletności, gdyż zakres statystyki pożarów prowadzonej przez poszczególne instytucje, jak wspomnieliśmy we wstępie, jest bardzo różnorodny i poza danymi policji nie obejmuje całego terenu województw zachodnich. Poniżej zamieszczona tablica wykazuje nam liczby pożarów zarejestrowanych przez policję w latach 1925—1927 w poszczególnych województwach, przyczem należy zaznaczyć, iż dane policyjne o liczbie pożarów opierają się na składanych przez komisarjaty i posterunki policji raportach, które oczywiście obejmują pożary policji wiadome bez względu na wielkość strat pogorzelowych; wysokość zatem liczby pożarów zarejestrowanych w dużym stopniu zależy od sprawności zbierania informacji przez poszczególne komisarjaty względnie posterunki policji.

Tabl. 5. Liczba pożarów zarejestrowanych przez policję

Nombre d'incendies enregistrés par la police

1925—1927

Województwa <i>Départements</i>	Liczba pożarów <i>Nombre d'incendies</i>			Policja zarejestrowała więcej (+) wzgl. mniej (—) niż Główny Urząd Statystyczny w odsetkach <i>La police a enregistré plus (+) ou moins (—) que l'Office Central de Stat. En pourcen- tages</i>		
	1925	1926	1927	1925	1926	1927
Ogółem—Total	1 831	1 723	1 977	+ 17,2	+ 10,0	+ 17,0
Poznań . . .	759	711	895	— 4,4	— 17,1	— 5,4
Pomorze . . .	578	508	578	+ 27,8	+ 34,7	+ 37,3
Śląsk	494	504	504	+ 56,3	+ 52,2	+ 56,0

Obliczenia dokonane w niniejszej tablicy uwidoczniają, że policja zarejestrowała na terenie woj. zachodnich większą liczbę pożarów niż Główny Urząd Statystyczny. Jeżeli chodzi o poszczególne województwa, to widzimy, że policja rejestruje większą liczbę pożarów w woj. śląskim — o przeszło $\frac{1}{2}$ i w województwie pomorskim o przeszło $\frac{1}{3}$ część; jedynie w woj. poznańskim policja rejestruje mniej; w 1926 r. różnica wynosi — 17,1%, w pozostałych latach różnice są niewielkie.

Z powyższego możemy wyciągnąć wniosek, że liczba pożarów w latach 1925—1927 zarejestrowana przez Główny Urząd Statystyczny w woj. poznańskim obejmuje również pożary, które nie były wiadome policji; natomiast w woj. pomorskim i śląskim mamy zjawisko odwrotne, z którego wynika, że liczba pożarów rejestrowana przez Główny Urząd Statystyczny na tych terenach jest niekompletna.

Również pewne światło na ustalenie dokładności rejestracji statystyki pożarów w latach 1925—1927 rzuciłoby nam porównanie z liczbą pożarów podawaną przez statystykę niemiecką z okresu poprzedzającego wskrzeszenie naszej niepodległości, jednak przeprowadzenie ścisłych porównań z wyłuszczonych poniżej względów jest utrudnione, a wszelkie obliczenia szacunkowe mogłyby dostarczyć tylko fantastycznych liczb, a co zatem idzie, wnioski z nich wyciągnięte byłyby fałszywe. Mianowicie ostatnia bardzo szczegółowa publikacja według podziału na powiaty została zamieszczona w *Preussische Statistik — Band 178*. Obejmuje ona pożary za lata 1895—1898, materiał jest więc bardzo przestarzały; w tymże tomie zostały również zamieszczone dane ogólne za lata 1901—1904, jednak według podziału na obwody rejencyjne; dane zaś za lata następne ogłoszono w rocznikach—*Statistisches Jahrbuch für den Preussischen Staat* w bardzo skróconej formie, uwzględniając jedynie podział na prowincje, sporządzenie zatem zestawień, obejmujących liczby dla terenu województw zachodnich, jest niemożliwe.

Obecnie przejdziemy do dalszego zanalizowania otrzymanych wyników statystyki pożarów za lata 1925—1927.

Liczby pożarów w poszczególnych województwach i rodzajach miejscowości w zależności od przedmiotu pożaru podaje nam następujące zestawienie.

Tabl. 6. Liczba pożarów według poszczególnych kategorii
 Nombre d'incendies d'après les différentes catégories

1925—1927

Województwa		Liczba pożarów Nombre d'incendies				Na 100 pożarów ogółem przypada pożarów Pour 100 du total des incendies nombre d'incendies de			Départements	
Rodzaj miejscowości	Ogółem Total	nierucho- mości zabudo- wanych immeu- bles bâties	nierucho- mości nieza- budowa- nych immeu- bles non bâties	wyłącz- nie ru- chomości biens meubles exclusi- vement	nierucho- mości zabudo- wanych immeu- bles bâties	nierucho- mości nieza- budowa- nych immeu- bles non bâties	wyłącz- nie ru- chomości biens meubles exclusi- vement	Localités		
1 9 2 5										
Ogółem	1 562	1 258	114	190	80,5	7,3	12,2	Total		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	192	86	—	106	44,8	—	55,2	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	270	222	11	37	82,2	4,1	13,7	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	1 100	950	103	47	86,4	9,4	4,2	Villages		
Poznań	794	613	71	110	77,2	8,9	13,9	Dép. de Poznań		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	135	58	—	77	42,9	—	57,1	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	161	130	8	23	80,7	5,0	14,3	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	498	425	63	10	85,3	12,7	2,0	Villages		
Pomorze	452	370	39	43	81,9	8,6	9,5	Dép. de Pomorze		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	32	12	—	20	37,5	—	62,5	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	86	70	3	13	81,4	3,5	15,1	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	334	288	36	10	86,2	10,8	3,0	Villages		
Śląsk	316	275	4	37	87,0	1,3	11,7	Dép. de Silésie		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	25	16	—	9	64,0	—	36,0	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	23	22	—	1	95,7	—	4,3	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	268	237	4	27	88,4	1,5	10,1	Villages		
1 9 2 6										
Ogółem	1 566	1 249	106	211	79,8	6,8	13,4	Total		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	222	104	1	117	46,8	0,5	52,7	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	250	196	9	45	78,4	3,6	18,0	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	1 094	949	96	49	86,7	8,8	4,5	Villages		
Poznań	858	651	76	131	75,9	8,9	15,2	Dép. de Poznań		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	159	71	1	87	44,7	0,6	54,7	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	147	113	8	26	76,9	5,4	17,7	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	552	467	67	18	84,6	12,1	3,3	Villages		
Pomorze	377	319	22	36	84,6	5,8	9,6	Dép. de Pomorze		
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	27	10	—	17	37,0	—	63,0	Villes au-dessus de 25 mille habitants		
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	77	60	1	16	77,9	1,3	20,8	Villes au-dessous de 25 mille habitants		
Wsie	273	249	21	3	91,2	7,7	1,1	Villages		

(dok. — fin)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów <i>Nombre d'incendies</i>				Na 100 pożarów ogółem przypada pożarów <i>Pour 100 du total des incendies nombre d'incendies de</i>			Départements Localités
	Ogółem <i>Total</i>	nierucho- mości zabudo- wanych <i>immeu- bles bâtis</i>	nierucho- mości nieza- budowa- nych <i>immeu- bles non bâtis</i>	wyłącz- nie ru- chomości <i>biens meubles exclusi- vement</i>	nierucho- mości zabudo- wanych <i>immeu- bles bâtis</i>	nierucho- mości nieza- budowa- nych <i>immeu- bles non bâtis</i>	wyłącz- nie ru- chomości <i>biens meubles exclusi- vement</i>	
Śląsk	331	279	8	44	84,3	2,4	13,3	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	36	23	—	13	63,9	—	36,1	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	26	23	—	3	88,5	—	11,5	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	269	233	8	28	86,6	3,0	10,4	Villages
1 9 2 7								
Ogółem	1 690	1 321	111	258	78,2	6,6	15,2	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	276	125	3	148	45,3	1,1	53,6	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	243	186	7	50	76,5	2,9	20,6	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	1 171	1 010	101	60	86,3	8,6	5,1	Villages
Poznań	946	689	89	168	72,8	9,4	17,8	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	196	91	1	104	46,4	0,5	53,1	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	151	114	4	33	75,5	2,6	21,9	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	599	484	84	31	80,8	14,0	5,2	Villages
Pomorze	421	346	19	56	82,2	4,5	13,3	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	45	17	1	27	37,8	2,2	60,0	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	78	60	3	15	76,9	3,8	19,3	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	298	269	15	14	90,3	5,0	4,7	Villages
Śląsk	323	286	3	34	88,6	0,9	10,5	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	35	17	1	17	48,6	2,9	48,5	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	14	12	—	2	85,7	—	14,3	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	274	257	2	15	93,8	0,7	5,5	Villages

Z powyższych liczb wynika, że pożary nieruchomości zabudowanych stanowią przytłaczającą większość, która w 1927 r. dosięga w woj. śląskim 88,6% wszystkich pożarów i nie spada poniżej 72,8% (woj. poznańskie 1927 r.). Pożary wyłącznie ruchomości są w znacznej mniejszości: najmniej notowano ich w woj. pomorskim w 1925 r.—9,5%, najwięcej w woj. poznańskim w 1927 r.—17,8%. Liczba pożarów nieruchomości niezabudowanych jest jeszcze mniejszą, mianowicie wynosi ona około 7% ogółu pożarów, a w poszczególnych województwach waha się od 9,4% (woj. poznańskie 1927 r.) do 0,9% (woj. śląskie 1927 r.).

Rozpatrując liczby pożarów poszczególnych kategorii według podziału na rodzaje miejscowości, możemy stwierdzić, że w mia-

stach powyżej 25 tys. mieszkańców więcej niż 1/2 wszystkich pożarów przypada na pożary wyłącznie ruchomości, w pozostałych miastach przeważają już znacznie pożary nieruchomości, natomiast we wsiach pożar nieruchomości staje się typowym pożarem, gdyż pożary wyłącznie ruchomości stanowią maksimum 10,1% (woj. śląskie 1925 r.), a minimum 1,1% (woj. pomorskie 1926 r.).

10. Częstość pożarów

Przy rozpatrywaniu częstości pożarów ciekawą rzeczą będzie zbadanie rozmieszczenia pożarów według gmin wiejskich i miejskich. Danych o liczbie gmin dotkniętych pożarem w latach 1925—1927 dostarczy nam zamieszczona niżej tablica.

Tabl. 7. Miasta, gminy wiejskie i obszary dworskie dotknięte pożarem
Villes, communes rurales et terrains domaniaux ayant souffert de l'incendie 1925—1927

Województwa <i>Départements</i>	Stan na 1. I 1927 <i>Situation au 1. I 1927</i>		Miasta — <i>Villes</i>			Gminy wiejskie i obszary dworskie <i>Communes rurales et terrains domaniaux</i>		
	Miasta <i>Villes</i>	Gminy wiejskie i obszary dworskie <i>Communes rurales et terrains domaniaux</i>	dotknięte pożarem — <i>ayant souffert de l'incendie</i>					
			1925	1926	1927	1925	1926	1927
Ogółem — Total	169	7 174	104	104	112	851	866	911
Poznań	118	4 695	66	69	77	438	484	512
Pomorze	33	2 065	27	22	25	271	233	250
Śląsk	18	414	11	13	10	142	149	149
W odsetkach — <i>En pourcentages</i>								
Ogółem — Total	100,0	100,0	61,5	61,5	66,3	11,9	12,1	12,7
Poznań	100,0	100,0	55,9	58,5	65,3	9,3	10,3	10,9
Pomorze	100,0	100,0	81,8	66,7	75,8	13,1	11,3	12,1
Śląsk	100,0	100,0	61,1	72,2	55,6	34,3	36,0	36,0

Widzimy, że liczba miast dotkniętych pożarem w poszczególnym roku wynosi ogółem przeszło 60%, przyczem w 1926 r. stosunkowo największą liczbę miast dotkniętych pożarem wykazuje woj. pomorskie—75,8%, najmniejszą woj. śląskie—55,6%. Z powyższego wynika, że współczynnik prawdopodobieństwa dotknięcia pożarem dla miast jest największy w woj. pomorskiem (0,76), najmniejszy zaś w woj. śląskim (0,56); celem ustalenia współczynnika prawdopodobieństwa należy w wykazanych w tablicy liczbach odsetków przenieść przecinek znaku dziesiętnego o dwie cyfry w lewo. Równocześnie należy zaznaczyć, że miasta niedotknięte pożarem przypadają wyłącznie na grupę miast poniżej 25 tys. mieszkańców.

W grupie gmin wiejskich i obszarów dworskich stosunkowo największą liczbę dotkniętych pożarem wykazuje woj. śląskie—przeszło $\frac{1}{3}$ część, w pozostałych wojewódz-

twach odnośne odsetki wahają się od 9,3% (woj. poznańskie 1925 r.) do 13,1% (woj. pomorskie 1925 r.). Ta niewspółmierność w woj. śląskim tłumaczy się tem, że przeciętnie na jedną gminę na tym terenie przypada większa liczba ludności niż w pozostałych województwach, a tem samem liczba budynków w gminie jest większa, prawdopodobieństwo zatem dotknięcia pożarem gminy w woj. śląskim jest częstsze niż w innych województwach.

Następnie częstość pożarów charakteryzuje nam stosunek liczby pożarów do liczby ludności. Obliczenia takie zostały dokonane w poniższym zestawieniu. Ze względu na brak możliwie aktualnych danych dla Górnego Śląska, dotyczących liczby ludności w poszczególnych rodzajach miejscowości (posiadamy dane z 1910 r.), w woj. śląskim nie dokonano obliczeń dla poszczególnych typów miejscowości.

Tabl. 8. Liczba pożarów na 10 000 mieszkańców—Nombre d'incendies pour 10 000 habitants 1925—1927

Województwa <i>Départements</i>	Liczba ludności <i>a</i> <i>Nombre d'habitants a</i>	Liczba pożarów na 10 000 mieszkańców <i>Nombre d'incendies pour 10 000 habitants</i>				Localités
Rodzaj miejscowości		1925	1926	1927	Przeciętnie rocznie <i>Moyenne annuelle</i>	
Ogółem	4 028 475	3,9	3,9	4,2	4,0	Total
Poznań	1 967 865	4,0	4,4	4,8	4,4	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	322 372	4,2	4,9	6,1	5,1	Villes au-dessus de 25 mil. hab.
Miasta poniżej „ „ „	365 057	3,5	4,0	4,1	3,9	Villes au-dessous de 25 „ „
Wsie	1 280 436	3,9	4,3	4,7	4,3	Villages
Pomorze	935 643	4,8	4,0	4,5	4,4	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	72 940	4,4	3,7	6,2	4,8	Villes au-dessus de 25 mil. hab.
Miasta poniżej „ „ „	160 376	5,4	4,8	4,9	5,0	Villes au-dessous de 25 „ „
Wsie	702 327	4,8	3,9	4,2	4,3	Villages
Śląsk	1 124 967	2,8	2,9	2,9	2,9	Dép. de Silésie

a Dla woj. poznańskiego, pomorskiego i Śląska Cieszyńskiego podano liczbę ludności według spisu z 1921 r., dla Górnego Śląska—według spisu z 1919 r.

a Pour le département de Poznań, de Pomorze et de Silésie de Cieszyn on a donné le nombre des habitants d'après le recensement de 1921, pour la Haute Silésie d'après le recensement de 1919.

Na podstawie powyższych obliczeń możemy stwierdzić, że w woj. poznańskim i pomorskim częstość pożarów przeciętnie rocznie jest jednakowa i wynosi 4,4 na 10 000 mieszkańców, podczas gdy w woj. śląskim stosunek ten wynosi zaledwie 2,9. Tę niewspółmierność w woj. śląskim należy tłumaczyć omówioną wyżej dość znaczną niedokładnością rejestracji w porównaniu z innymi województwami. W poszczególnych rodzajach miejscowości najczęściej pożary występują w miastach—około 5,0 na 10 000 mieszkańców, pewien odskok dają miasta poniżej 25 tys. mieszkańców w woj. poznańskim—8,9, gdzie częstość pożarów jest nawet niższa niż we wsiach, bowiem w tych ostatnich stosunek ten w obu województwach wynosi 4,3.

Dla uzupełnienia obrazu częstości pożarów podajemy niżej zamieszczoną tablicę, w której dokonaliśmy obliczeń określających nam częstość pożarów w nieruchomościach (posesjach). Do obliczeń tych wprowadziliśmy

dotknięte pożarem jedynie nieruchomości zabudowane (posesje), porównując je z liczbą nieruchomości (posesyj), wykazaną przez spis budynków z 1921 r.¹. Ponieważ spis z 1921 r. objął wyłącznie tylko te nieruchomości (posesje), na których w chwili spisu znajdował się jeden lub więcej domów mieszkalnych, podane w tablicy liczby nieruchomości są do pewnego stopnia niewspółmierne z liczbą nieruchomości dotkniętych pożarem, gdyż te ostatnie mają szerszy zakres, bowiem ujmują wszelkie nieruchomości, bez względu na to, czy posiadają one domy mieszkalne, czy też nie. Z powyższych względów, jak również z uwagi na to, że wyniki spisu z 1921 r. są obecnie nieaktualne, gdyż liczba nieruchomości jest niewątpliwie większa, obliczone stosunki są za wysokie.

Spis z 1921 r. nie objął górnośląskiej części woj. śląskiego, dlatego też w poniższym zestawieniu nie dokonano obliczeń dla woj. śląskiego.

Tabl. 9. Nieruchomości zabudowane dotknięte pożarem
Immeubles bâtis ayant souffert de l'incendie

1925—1927

Województwa	Liczba nieruchomości według spisu 1921 r. <i>Nombre d'immeubles ayant souffert de l'incendie</i>	Liczba nieruchomości zabudowanych dotkniętych pożarem <i>Nombre d'immeubles bâtis ayant souffert de l'incendie</i>				Na 1000 nieruchomości płonie średniorocznie <i>Pour 1000 immeubles nombre moyen annuel d'immeubles incendiés</i>	Départements
		1925	1926	1927	Przeciętnie rocznie <i>Moyenne annuelle</i>		
Razem . . .	259 523	1 070	1 073	1 076	1 073	4,1	Ensemble
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	12 659	71	82	109	87	6,9	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszk.	43 283	210	175	189	191	4,4	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	203 581	789	816	778	795	3,9	Villages
Poznań	168 917	658	711	722	697	4,1	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	9 601	59	72	92	74	7,7	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszk.	32 164	136	114	129	126	3,9	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	127 152	463	525	501	497	3,9	Villages
Pomorze	90 606	412	362	354	376	4,1	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	3 058	12	10	17	13	4,3	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszk.	11 119	74	61	60	65	5,8	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	76 429	326	291	277	298	3,9	Villages

Możemy stwierdzić, że częstość pożarów w nieruchomościach zabudowanych w woj. poznańskim i pomorskim jest jednakowa

i wynosi przeciętnie rocznie 4,1 nieruchomości na 1 000. W poszczególnych rodzajach miejscowości częstość pożarów w nierucho-

¹ Statystyka Polski, tom XIII, zeszyt 2.

mościach zabudowanych w miastach jest większa niż we wsiach, przyczem jest ona większa w miastach powyżej 25 tys. mieszkańców niż w miastach pozostałych. Dane dla województw poza grupą miejscowości — wsie, gdzie częstość pożarów w nieruchomościach zabudowanych jest jednakowa—3,9 nieruchomości na 1000, wykazują pewne wahania, mianowicie w grupie miast powyżej 25 tys. mieszkańców częstość pożarów w tych nieruchomościach jest niższą w woj. pomorskiem (4,3) niż w woj. poznańskim (7,7), natomiast w grupie miast pozostałych stosunek jest odwrotny. Również i w tej tablicy widzimy w woj. poznańskim w grupie miast poniżej 25 tys. mieszkańców pewien odskok od ogólnych zasad, gdyż częstość pożarów w nieruchomościach zabudowanych w tych miastach jest stosunkowo niska, bowiem wynosi zaledwie 3,9, t. j. równa się częstości pożarów w nieruchomościach zabudowanych we wsiach.

11. Wartość ubezpieczeniowa i straty pogorzelowe

Wartość ubezpieczeniowa majątku dotkniętego pożarem i sumę poniesionych strat pogorzelowych przez poszczególne kategorie pożarów podają nam zamieszczone niżej tablice w następującej kolejności: a) nieruchomości zabudowane, b) nieruchomości niezabudowane, c) ruchomości, które płonęły jednocześnie z nieruchomościami i d) wyłącznie ruchomości.

Na wstępie należy zaznaczyć, że wartość ubezpieczeniowa podana jest oczywiście tylko dla tych przedmiotów pożaru, które były ubezpieczone, z reguły zatem przedmioty nieubezpieczone dotknięte pożarem wpływają na zwiększenie liczby spostrzeżeń o niewiadomej wartości ubezpieczeniowej. Liczbę przedmiotów ubezpieczonych w porównaniu z ogólną liczbą przedmiotów dotkniętych pożarem przedstawia nam poniższe zestawienie.

Tabl. 10. Budynki, inne nieruchomości i ruchomości ubezpieczone dotknięte pożarem
Bâtimens, autres immeubles et biens meubles assurés ayant souffert de l'incendie

1925—1927

Rok Województwa <i>Année</i> <i>Départemens</i>	Budynki ubezpieczone dotknięte pożarem <i>Bâtimens assurés incendiés</i>		Inne nieruchomości ubezpieczone dotknięte pożarem <i>Autres immeubles assurés incend.</i>		Ruchomości ubezpieczone dotknięte pożarem <i>Biens meubles assurés incendiés</i>	
	Liczba <i>Nombre</i>	W % ogólnej liczby budynków dotkniętych pożarem <i>En % du total des bâtimens incendiés</i>	Liczba <i>Nombre</i>	W % ogólnej liczby innych nieruchomości dotkniętych pożarem <i>En % du total des autres bâtimens incendiés</i>	Liczba pożarów <i>Nombre d'incendies</i>	W % ogólnej liczby pożarów ruchomości <i>En % du total des biens meubles incendiés</i>
Ogółem — Total						
1925	1 802	88,1	57	50,0	507	41,8
1926	1 739	89,3	69	65,1	670	50,2
1927	1 685	89,2	82	73,9	890	77,1
Poznań						
1925	892	92,5	41	57,7	260	44,1
1926	957	92,0	51	67,1	364	54,0
1927	969	93,9	69	77,5	560	85,5
Pomorze						
1925	563	85,2	15	38,5	150	42,1
1926	479	86,8	16	72,7	178	48,1
1927	437	87,1	11	57,9	173	64,6
Śląsk						
1925	347	82,6	1	25,0	97	36,3
1926	303	85,4	2	25,0	128	44,1
1927	279	78,8	2	66,7	157	68,0

Widzimy, że liczba budynków ubezpieczonych wynosi około 90% ogółu budynków dotkniętych pożarem, przyczem w poszczególnych województwach procent ten jest różny. Na pierwsze miejsce wysuwa się woj. poznańskie (przeszło 92%), na drugie woj. pomorskie (przeszło 85%), a woj. śląskie pozostaje na trzecim miejscu, gdyż w 1925 i 1926 r. liczba budynków ubezpieczonych wynosi około 83%, w 1927 r. zaś zaledwie

78,8%. Jednakże procent budynków ubezpieczonych dotkniętych pożarem w poszczególnych województwach nie wykazuje zbyt wielkich wahań, nie zależy zatem on od przypadku, a z tego możemy wyciągnąć wniosek, że budynki są przeważnie ubezpieczone od ognia.

Inaczej sprawa przedstawia się, jeżeli chodzi o liczbę innych nieruchomości i ruchomości dotkniętych pożarem. Tutaj odsetki

ubezpieczonych przedmiotów pożaru są już o wiele niższe i wykazują dość znaczne wahania: inne nieruchomości minimum 25,0%, maksimum 77,5%, dla ruchomości odpowiednie odsetki są 36,3% i 85,5%. Możemy zatem powiedzieć, że ubezpieczenie od ognia tych obiektów nie jest zjawiskiem stałym.

Oprócz wyżej omówionej przyczyny braków w wartości ubezpieczeniowej są jeszcze dość znaczne braki z powodu niewypełnienia odpowiednich rubryk karty ogniowej (ob. wyżej tablicę 1). Wskutek tego obliczone sumy wartości ubezpieczeniowej nie dotyczą całości majątku, lecz w wielu wypadkach nieznacznej tylko jego części.

Następnie należy podkreślić, że suma wartości ubezpieczeniowej w znacznej większości wypadków nie odpowiada rzeczywistej wartości danego obiektu, jest ona niewątpliwie niższą. Ponieważ jednak poszczególne towarzystwa ubezpieczeniowe stosują różne zasady przy ustalaniu sumy ubezpieczeniowej, a żadne dane w tym względzie dotychczas nie były zbierane, nie jesteśmy w stanie

określić stosunku podanych sum wartości ubezpieczeniowej do rzeczywistej wartości majątku dotkniętego pożarem.

Z powyższych względów ograniczymy się wyłącznie do wykazania w tablicach sum wartości ubezpieczeniowej nie wdając się zupełnie w ich analizowanie.

Straty pogorzelowe natomiast podawane są dla wszystkich przedmiotów pożaru, mimo to jednak, jak wykazaliśmy wyżej w tablicy 1, dość znaczny procent spostrzeżeń nie posiada tych sum. Braki te w znacznej ilości występują w materiale za 1925 i 1926 rok, zwłaszcza w pożarach budynków i innych nieruchomości, dlatego też do wszelkich obliczeń strat pogorzelowych za te lata należy odnosić się z wielką rezerwą, jak również nie zasługują one na zbyt szczegółowe zanalizowanie. W materiale za 1927 r. odsetki braków nie są już zbyt wysokie, będziemy mogli zatem dla tego roku dokonać obliczeń szacunkowej sumy wszystkich strat pogorzelowych.

Tabl. 11. Wartość ubezpieczeniowa i straty pogorzelowe w nieruchomościach zabudowanych
Valeur assurée et pertes subies en immeubles bâtis

1925—1927

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożar- ów <i>Nombre d'incen- dies</i>	Liczba dotknię- tych pożarem <i>Nombre des im- meubles incen- diés</i>		Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogorze- lowe <i>Pertes subies</i>		Przecięt- ne straty pogorzelo- we na 1 budynek w zło- tych <i>a</i> <i>Perte moyenne par immeuble en zlotys a</i>	Départements Localités
		nierucho- mości za- budowa- nych <i>immeu- bles bâtis</i>	budyn- ków <i>bâti- ments</i>	Liczba budyn- ków uwzględ- nionych <i>Nombre de bâti- ments considé- rés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch <i>a</i> <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>	Liczba budyn- ków uwzględ- nionych <i>Nombre de bâti- ments considé- rés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch <i>a</i> <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>		
1 9 2 5									
Ogółem	1 258	1 369	2 045	1 685	18 032	1 220	4 678	3 834	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	86	91	98	70	6 558	58	120	2 069	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	222	232	290	239	3 902	193	866	4 487	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	950	1 046	1 657	1 376	7 572	969	3 692	3 811	Villages
Poznań	613	658	964	825	8 743	537	1 760	3 277	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	58	59	59	46	4 566	34	85	2 500	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	130	136	170	143	1 509	112	346	3 089	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	425	463	735	636	2 668	391	1 329	3 399	Villages
Pomorze	370	412	661	539	4 481	391	1 818	4 650	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	12	12	12	6	307	6	11	1 833	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	70	74	96	83	2 019	71	491	6 915	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	288	326	553	450	2 155	314	1 316	4 191	Villages

a Złote obiegowe. *a* Zlotys de valeur courante.

(c. d. — suite)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożar- ów <i>Nombre d'incen- dies</i>	Liczba dotknię- tych pożarem <i>Nombre des im- meubles incen- diés</i>		Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogorze- lowe <i>Pertes subies</i>		Przecięt- ne straty pogorzelo- we na 1 budynek w zło- tych a <i>Perte moyenne par immeuble en zło- tys a</i>	Départements Localités
		nierucho- mości za- budowa- nych <i>imneu- bles bâtis</i>	budyn- ków <i>bâti- ments</i>	Liczba budyn- ków uwzględ- nionych <i>Nombre de bâti- ments considé- rés</i>	Suma w tysią- cach zło- tych a <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>	Liczba budyn- ków uwzględ- nionych <i>Nombre de bâti- ments considé- rés</i>	Suma w tysią- cach zło- tych a <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>		
Śląsk	275	299	420	321	4 803	292	1 100	3 767	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	16	20	27	18	1 685	18	24	1 333	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	22	22	24	13	374	10	29	2 900	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	237	257	369	290	2 749	264	1 047	3 966	Villages
1 9 2 6									
Ogółem	1 249	1 365	1 947	1 604	15 702	1 217	5 103	4 193	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	104	105	109	81	5 896	79	359	4 544	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	196	200	258	225	4 167	164	1 185	7 226	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	949	1 060	1 580	1 298	5 639	974	3 559	3 654	Villages
Poznań	651	711	1 040	882	8 339	595	2 583	4 350	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	71	72	76	61	3 605	53	282	5 321	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	113	114	150	132	2 064	93	715	7 688	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	467	525	814	689	2 670	449	1 591	3 543	Villages
Pomorze	319	362	552	449	3 718	376	1 385	3 684	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	10	10	10	8	426	9	15	1 667	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	60	61	75	66	1 845	54	414	7 667	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	249	291	467	375	1 447	313	956	3 054	Villages
Śląsk	279	292	355	273	3 645	246	1 130	4 593	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	23	23	23	12	1 865	17	62	3 647	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	23	25	33	27	258	17	56	3 294	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	233	244	299	234	1 522	212	1 012	4 774	Villages
1 9 2 7									
Ogółem	1 321	1 369	1 888	1 648	19 513	1 696	5 494	3 239	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	125	126	140	127	9 553	126	645	5 119	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	186	202	244	224	2 805	231	689	2 983	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	1 010	1 041	1 504	1 297	7 150	1 339	4 160	3 107	Villages
Poznań	689	722	1 032	953	11 838	917	3 019	3 292	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	91	92	103	96	7 200	93	487	5 237	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	114	129	158	145	1 169	147	394	2 680	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	484	501	771	712	3 469	677	2 138	3 158	Villages

(dok. — fin)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów <i>Nombre d'incen- dies</i>	Liczba dotknię- tych pożarem <i>Nombre des im- meubles incen- diés</i>		Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogorze- lowe <i>Pertes subies</i>		Przecięt- ne straty pogorzelo- we na 1 budynek w zło- tych <i>a</i> <i>Perte moyenne par immeuble en zło- tys <i>a</i></i>	Départements Localités
		nierucho- mości za- budowa- nych <i>immeu- bles bâti</i>	budyn- ków <i>bâti- ments</i>	Liczba budyn- ków uwzględ- nionych <i>Nombre de bâti- ments considé- rés</i>	Suma w tysią- cach zło- tych <i>a</i> <i>Mon- tant en milliers de zlotys <i>a</i></i>	Liczba budyn- ków uwzględ- nionych <i>Nombre de bâti- ments considé- rés</i>	Suma w tysią- cach zło- tych <i>a</i> <i>Mon- tant en milliers de zlotys <i>a</i></i>		
Pomorze	346	354	502	430	4 068	468	1 411	3 015	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	17	17	17	17	1 060	17	78	4 588	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	60	60	73	70	1 260	72	257	3 569	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	269	277	412	343	1 748	579	1 076	2 839	Villages
Śląsk	286	293	354	265	3 607	311	1 064	3 421	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	17	17	20	14	1 298	16	80	5 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	12	13	13	9	376	12	38	3 167	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	257	263	321	242	1 933	283	946	3 343	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. *a* Voir la note à la page 918.

Tabl. 12. Wartość ubezpieczeniowa i straty pogorzelowo w nieruchomościach niezabudowanych
 Valeur assurée et pertes subies en immeubles non bâtis

1925—1927

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożar- ów <i>Nombre d'incen- dies</i>	Liczba nie- ruchomości niezabu- dowanych dotkniętych pożarem <i>Nombre de bâtiments non bâtis incendiés</i>	Wartość ubezpieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogorzelowe <i>Pertes subies</i>		Przeciętne straty po- gorzelowe na 1 nieru- chomość niezabudo- waną w złotych <i>a</i> <i>Perte moy- enne par immeuble non bâti en zlotys a</i>	Départements Localités
			Liczba uwzględ- nionych nieruchom. niezabud. <i>Nombre des immeu- bles non bâtis con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złó- tych <i>a</i> <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>	Liczba uwzględ- nionych nieruchom. niezabud. <i>Nombre des immeu- bles non bâtis con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złó- tych <i>a</i> <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>		
1 9 2 5								
Ogółem	114	114	45	195	91	314	3 451	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	11	11	5	7	8	15	1 875	Ville au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	103	103	40	188	83	299	3 602	Villages
Poznań	71	71	29	85	61	181	2 967	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	8	8	4	6	5	13	2 600	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	63	63	25	79	56	168	3 000	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. *a* Voir la note à la page 918.

(c. d. — suite)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów <i>Nombre d'incen- dies</i>	Liczba nie- ruchomości niezabu- dowanych dotkniętych pożarem <i>Nombre de bâtimens non bâtis incendiés</i>	Wartość ubezpieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogorzelowe <i>Pertes subies</i>		Przeciętne straty po- gorzelowe na 1 nieru- chomość niezabudo- waną w złotych a <i>Perte moy- enne par immeuble non bâti en zlotys a</i>	Départemens Localités
			Liczba uwzględn. nieruchom. niezabud. <i>Nombre des immen- bles non bâtis con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złoty a <i>Mont- ant en milliers de zlotys a</i>	Liczba uwzględn. nieruchom. niezabud. <i>Nombre des immen- bles non bâtis con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złoty a <i>Mont- ant en milliers de zlotys a</i>		
Pomorze	39	39	15	109	28	132	4 714	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	3	3	1	1	3	2	667	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	36	36	14	108	25	130	5 200	Villages
Śląsk	4	4	1	1	2	1	500	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	4	4	1	1	2	1	500	Villages
1 9 2 6								
Ogółem	106	106	50	261	90	315	3 500	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	1	1	1	4	1	4	4 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	9	9	6	13	8	8	1 000	Ville au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	96	96	43	244	81	303	3 741	Villages
Poznań	76	76	38	134	65	219	3 369	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	1	1	1	4	1	4	4 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	8	8	6	13	7	8	1 143	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	67	67	31	117	57	207	3 632	Villages
Pomorze	22	22	10	115	19	79	4 158	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	1	1	—	—	1	0	50	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	21	21	10	115	18	79	4 389	Villages
Śląsk	8	8	2	12	6	17	2 833	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	8	8	2	12	6	17	2 833	Villages
1 9 2 7								
Ogółem	111	111	80	427	109	289	2 651	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	3	3	1	35	3	3	1 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	7	7	4	18	7	19	2 714	Ville au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	101	101	75	374	99	267	2 697	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. a Voir la note à la page 918.

(dok.—fin)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów <i>Nombre d'incen- dies</i>	Liczba nie- ruchomości niezabudo- wanych dotkniętych pożarem <i>Nombre de bâtimens non bâtis incendiés</i>	Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogorzelowe <i>Pertes subies</i>		Przeciętne straty po- gorzelowe na 1 nieru- chomość niezabudo- waną w złotyach <i>Perte moy- enne par immeuble non bâti en zlotys a</i>	Départemens Localités
			Liczba uwzględ- nionych nieruchom. niezabud. <i>Nombre des immen- bles non bâtis con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch a <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>	Liczba uwzględ- nionych nieruchom. niezabud. <i>Nombre des immen- bles non bâtis con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch a <i>Mon- tant en milliers de zlotys a</i>		
Poznań	89	89	67	281	87	235	2 701	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	1	1	—	—	1	1	1 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	4	4	3	10	4	10	2 500	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	84	84	64	271	82	224	2 732	Villages
Pomorze	19	19	11	108	19	51	2 684	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	1	1	—	—	1	1	1 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	3	3	1	8	3	9	3 000	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	15	15	10	100	15	41	2 733	Villages
Śląsk	3	3	2	38	3	3	1 000	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	1	1	1	35	1	1	1 000	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	—	—	—	—	—	—	—	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	2	2	1	3	2	2	1 000	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. a Voir la note à la page 918.

Tabl. 13. Wartość ubezpieczeniowa i straty pogorzelowe w ruchomościach, które płonęły jednocześnie z nieruchomościami

Valeur assurée et pertes subies en biens meubles incendiés conjointement avec les immenbles

1925—1927

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów <i>Nombre d'in- cendies</i>	Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogo- rzelowe <i>Pertes subies</i>		Prze- ciętne straty po- gorzelowe na 1 po- żar w złoty- ch a <i>Perte moyen- ne par incendie en zlo- tys a</i>	Département Localités
		Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre des incen- dies con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch a <i>Mon- tant en milliers de zlo- tys a</i>	Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre des incen- dies con- siderés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch a <i>Mon- tant en milliers de zlo- tys a</i>		
Ogółem	1 023	276	3 689	979	5 383	5 498	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. . . .	40	11	276	36	233	6 472	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	160	37	777	168	900	5 357	Villes au-dessous de " " "
Wsie	823	228	2 636	775	4 250	5 484	Villages
Poznań	480	124	1 987	465	2 576	5 540	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. . . .	26	7	203	22	97	4 409	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	95	16	260	109	357	3 275	Villes au-dessous " " " "
Wsie	359	101	1 524	334	2 122	6 353	Villages
Pomorze	313	85	1 098	288	1 568	5 444	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. . . .	2	1	3	2	2	1 000	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	49	18	496	45	407	9 044	Villes au-dessous " " " "
Wsie	262	66	599	241	1 159	4 809	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. a Voir la note à la page 918.

(dok. — fln)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożar- ów <i>Nom- d'in- condies</i>	Wartość ubez- pieczeniowa <i>Value assurée</i>		Straty pogo- rzelowe <i>Pertes subies</i>		Prze- ciętne straty pogo- rzelowe na 1 pożar w zło- tych a <i>Perte moyen- ne par incen- die en zlotys a</i>	Départements Localités
		Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre d'incen- dies con- sidérés</i>	Suma w ty- siącach złoty- ch a <i>Mon- tant en mil- liers de zlotys a</i>	Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre d'incen- dies con- sidérés</i>	Suma w ty- siącach złoty- ch a <i>Mon- tant en mil- liers de zlotys a</i>		
Śląsk	230	67	604	226	1 239	5 482	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	12	3	70	12	134	11 167	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	16	3	21	14	136	9 714	Villes au-dessous " " " "
Wsie	202	61	513	200	969	4 845	Villages
1 9 2 6							
Ogółem	1 123	286	4 589	1 068	6 281	5 881	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	46	16	463	42	356	8 476	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	129	42	1 014	121	1 403	8 620	Villes au-dessous de " " "
Wsie	948	228	3 112	905	4 522	4 997	Villages
Poznań	543	150	3 307	513	4 175	8 138	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	30	11	266	26	214	8 231	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	69	26	788	66	1 146	17 364	Villes au-dessous " " " "
Wsie	444	113	2 253	421	2 815	6 686	Villages
Pomorze	334	82	876	315	1 362	4 324	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	5	3	111	5	96	19 200	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	41	12	178	37	192	5 189	Villes au-dessous " " " "
Wsie	288	67	587	273	1 074	3 934	Villages
Śląsk	246	54	406	240	744	3 100	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	11	2	86	11	46	4 182	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	19	4	48	18	65	3 611	Villes au-dessous " " " "
Wsie	216	48	272	211	633	3 000	Villages
1 9 2 7							
Ogółem	896	603	8 896	886	7 982	9 009	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	53	28	1 352	50	2 838	56 760	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	110	82	1 159	106	741	6 991	Villes au-dessous de " " "
Wsie	733	493	6 385	730	4 403	6 032	Villages
Poznań	487	380	6 367	480	6 040	12 583	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	41	22	830	40	2 784	69 600	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	69	61	590	65	489	7 523	Villes au-dessous " " " "
Wsie	377	297	4 947	375	2 767	7 379	Villages
Pomorze	212	123	1 989	211	1 448	6 863	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	4	4	496	4	17	4 250	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	34	18	548	34	228	6 706	Villes au-dessous " " " "
Wsie	174	101	945	173	1 203	6 954	Villages
Śląsk	197	100	540	195	494	2 533	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	8	2	26	6	37	6 167	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	7	3	21	7	24	3 429	Villes au-dessous " " " "
Wsie	182	95	493	182	433	2 379	Villages

Tabl. 14. Wartość ubezpieczeniowa i straty pogorzelowe wyłącznie ruchomości

Valeur assurée et pertes subies en biens meubles exclusivement

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożar- ów Nom- d'in- cendies	Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogo- rzelowe <i>Pertes subies</i>		Prze- ciętne straty pogo- rzelowe na 1 pożar w zło- tych a <i>Perte moyen- ne par incen- die en złotys a</i>	Départements Localités
		Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre d'incen- dies con- sidérés</i>	Suma w ty- siącach złoty- ch a <i>Mont- tant en mil- liers de złotys a</i>	Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre d'incen- dies con- sidérés</i>	Suma w ty- siącach złoty- ch a <i>Mont- tant en mil- liers de złotys a</i>		
1 9 2 5							
Ogółem	190	82	2 703	169	291	1 722	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	106	52	1 562	96	169	1 760	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	37	14	333	34	52	1 529	Villes au-dessous " " " "
Wsie	47	16	808	39	70	1 795	Villages
Poznań	110	43	1 277	96	184	1 795	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	77	34	1 082	68	130	1 912	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	23	6	115	19	46	2 421	Villes au-dessous " " " "
Wsie	10	3	80	9	8	889	Villages
Pomorze	43	26	618	40	66	1 650	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	20	16	359	19	14	737	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	13	7	218	14	6	429	Villes au-dessous " " " "
Wsie	10	3	41	7	46	6 571	Villages
Śląsk	37	13	808	33	41	1 242	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	9	2	121	9	25	2 778	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	1	1	—	1	0	100	Villes au-dessous " " " "
Wsie	27	10	687	23	16	696	Villages
1 9 2 6							
Ogółem	211	98	2 238	196	225	1 148	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	117	44	1 654	114	117	1 026	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	45	41	261	42	67	1 595	Villes au-dessous " " " "
Wsie	49	13	323	40	41	1 025	Villages
Poznań	131	66	1 580	123	109	886	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	87	41	1 357	84	74	881	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	26	17	53	23	17	739	Villes au-dessous " " " "
Wsie	18	8	170	16	18	1 125	Villages
Pomorze	36	24	442	36	68	1 889	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	17	—	234	17	13	765	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	16	24	208	16	48	3 000	Villes au-dessous " " " "
Wsie	3	—	—	3	7	2 333	Villages
Śląsk	44	8	216	37	48	1 297	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	13	3	63	13	30	2 308	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " " .	3	—	—	3	2	667	Villes au-dessous " " " "
Wsie	28	5	153	21	16	762	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. a Voir la note à la page 918.

(dok.—fin)

Województwa Rodzaj miejscowości	Liczba pożarów <i>Nom- bre d'in- cendies</i>	Wartość ubez- pieczeniowa <i>Valeur assurée</i>		Straty pogo- rzelowe <i>Pertes subies</i>		Prze- ciętne straty pogo- rzelowe na 1 po- żar w złoty- ch a <i>Perte moyen- ne par incendie en zło- tys a</i>	Département Localités
		Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre des incen- dies con- sidérés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch a <i>Mon- tant en milliers de zło- tys a</i>	Liczba pożarów uwzględ- nionych <i>Nombre des incen- dies con- sidérés</i>	Suma w tysią- cach złoty- ch a <i>Mon- tant en milliers de zło- tys a</i>		

1 9 2 7							
Ogółem	258	168	3 414	253	822	3 249	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszk. .	148	110	2 578	147	540	3 673	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	50	31	406	48	78	1 625	Villes au-dessous " " " "
Wsio	60	27	430	58	204	3 517	Villages
Poznań	168	111	2 728	167	632	3 784	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	104	80	2 247	104	460	4 423	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	33	18	369	33	59	1 788	Villes au-dessous " " " "
Wsie	31	13	112	30	113	3 767	Villages
Pomorze	56	41	344	53	125	2 358	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	27	21	250	27	41	1 519	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	15	11	17	13	19	1 462	Villes au-dessous " " " "
Wsie	14	9	77	13	65	5 000	Villages
Śląsk	34	16	342	33	65	1 970	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszk.	17	9	81	16	39	2 438	Villes au-dessus de 25 mil. habit.
Miasta poniżej " " "	2	2	20	2	0	56	Villes au-dessous " " " "
Wsie	15	5	241	15	26	1 733	Villages

a Obacz uwagę na str. 918. a Voir la note à la page 918.

W porównaniu z tablicami pierwszymi zamieszczonemi poza tekstem niniejszych uwag, w wyżej podanej tablicy 11 zostały wykazane wszystkie wiadome wartości ubezpieczeniowe i straty pogorzelowe, bowiem we wspomnianych tablicach pierwszych zostały wykazane sumy wartości ubezpieczeniowej i strat pogorzelowych wyłącznie tylko dla tych budynków, dla których były one w karcie ogniowej podane jednocześnie.

Na podstawie obliczeń dokonanych w zamieszczonych tablicach 11—14 możemy stwierdzić, że ustosunkowanie się przeciętnych strat pogorzelowych wyrządzonych przez poszczególne kategorie pożarów w województwach jak również i rodzajach miejscowości jest bardzo różnorodne. Uzasadnienia tego zjawiska niewątpliwie należy szukać w omówionej wyżej niekompletności odnośnych danych, jak również w małej niekiedy liczbie zarejestrowanych pożarów, gdyż wtedy wysokość strat zależy od przypadku.

Liczbę pożarów nieruchomości zabudowanych w poszczególnych województwach w 1927 r. według grup wysokości strat pogorzelowych podaje nam poniższa tablica.

Tabl. 15. Liczba dotkniętych pożarem nieruchomości zabudowanych według wysokości strat pogorzelowych

Nombre d'immeubles bâtis incendiés d'après le montant des pertes 1927

Województwa <i>Départements</i>	Liczba nieru- cho- mości dotknię- tych po- żarem a	Liczba nieruchomości, w których straty pogorzelowe wynosiły <i>Nombre des immeubles, où les pertes montaieut</i>					
	<i>Immeu- bles ayant souffert de l'in- cendie a</i>	do jus- qu'à 100	od-de 100 do—à 500	od-de 500 do—à 1 tys. 1 mille	od-de 1 tys. do—à 5 tys. 5 mille	od-de 5 tys. do—à 10 tys. 10 mille	powy- żej 10 tys. au- dessus de 10 mille
	złotych — zlotys						

Liczby bezwzględne — *Chiffres absolus*

Ogółem—Total . .	1 237	47	158	171	592	159	110
Miasta—Villes .	305	22	76	45	95	42	23
Wsie—Villages .	932	25	80	126	497	117	87
Poznań	635	33	89	95	276	83	59
Pomorze	334	9	40	46	162	42	35
Śląsk	268	5	29	30	154	34	16

Liczby względne — *Proportions*

Ogółem—Total . .	100,0	3,8	12,8	13,8	47,9	12,8	8,9
Miasta—Villes .	100,0	7,2	25,6	14,8	31,1	13,8	7,5
Wsie—Villages .	100,0	2,7	8,6	13,5	53,3	12,6	9,3
Poznań	100,0	5,2	14,0	15,0	43,5	13,1	9,2
Pomorze	100,0	2,7	12,0	13,8	48,5	12,6	10,4
Śląsk	100,0	1,8	10,8	11,2	57,5	12,7	6,0

a Nieruchomości o wiadomych stratach pogorzelowych.

a Immeubles pour lesquels les pertes causées par le feu sont établies.

Widzimy, że prawie 50% wszystkich pożarów przypada na grupę strat pogorzelowych od 1 do 5 tysięcy złotych, przyczem największa liczba pożarów, w których straty wynosiły powyżej 1 tysiąca złotych była w woj. śląskiem — 76,2% ogółu pożarów, najmniejsza w woj. poznańskim — 65,8%. Na takie ustosunkowanie się liczby pożarów na terenie całego województwa wpływają pożary we wsiach, gdzie liczba pożarów w najliczniejszej grupie strat pogorzelowych od 1 do 5 tysięcy złotych jest o wiele wyższa niż w miastach, jak np. w woj. śląskiem w miastach było tych pożarów 25,0%, a we wsiach 61,2%. Ciekawe zjawisko daje się zaobser-

wować w rozmieszczeniu pożarów w poszczególnych grupach strat pogorzelowych w miastach i we wsiach, mianowicie w pierwszych trzech niższych grupach liczba pożarów jest większa w miastach niż we wsiach, poczynając od najliczniejszej grupy czwartej stosunek jest odwrotny, bowiem liczba pożarów jest mniejsza w miastach, a większa we wsiach.

Na podstawie przeciętnych strat pogorzelowych, obliczonych w podanych wyżej tablicach, dokonaliśmy ogólnego szacunku strat wyrządzonych przez wszystkie pożary w 1927 r. Straty te zamieszczone są w następującej tablicy.

Tabl. 16. Ogólny szacunek strat pogorzelowych—Évaluation globale des pertes causées par les incendies

1927

Województwa	Straty pogorzelowe szacunkowe w tys. zł. <i>Pertes estimées en milliers de zlotys</i>					Przypada szacunkowych strat pogorzelowych w złotych na <i>Montant des pertes subies en zlotys</i>		Départements
	Ogółem <i>Total</i>	w nieruchomościach <i>en immeubles</i>		w ruchomościach <i>en biens meubles</i>		1 pożar <i>par incendie</i>	1000 mieszkańców <i>par 1000 habitants</i>	
		zabudowanych <i>bâties</i>	niezabudowanych <i>non bâties</i>	które płonęły jednocześnie z nieruchomościami <i>brûlés avec les immeubles</i>	które płonęły same <i>brûlés seuls</i>			
Rodzaj miejscowości								Localités
Ogółem	15 367	6 121	294	8 116	836	9 093	3 815	Total
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	4 182	717	3	2 920	542	15 152	.	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	1 597	726	19	771	81	6 572	.	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	9 588	4 678	272	4 425	213	8 188	.	Villages
Poznań	10 429	3 398	240	6 155	636	11 024	5 299	Dép. de Poznań
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	3 854	539	1	2 854	460	19 663	11 969	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	1 012	424	10	519	59	6 702	2 773	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	5 563	2 435	229	2 782	117	9 287	4 346	Villages
Pomorze	3 148	1 509	51	1 455	133	7 477	3 363	Dép. de Pomorze
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	137	78	1	17	41	3 044	856	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	520	261	9	228	22	6 667	7 123	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	2 491	1 170	41	1 210	70	8 359	3 548	Villages
Śląsk	1 790	1 214	3	506	67	5 542	7 591	Dép. de Silésie
Miasta powyżej 25 tys. mieszkańców	191	100	1	49	41	5 457	.	Villes au-dessus de 25 mille habitants
Miasta poniżej 25 tys. mieszkańców	65	41	—	24	0	4 643	.	Villes au-dessous de 25 mille habitants
Wsie	1 534	1 073	2	433	26	5 599	.	Villages

Łączna szacunkowa suma strat poniesionych wskutek pożarów w 1927 r. wynosi 15 milionów złotych, z tego na woj. poznańskie przypada 10 milionów złotych, na woj.

pomorskie 3 miliony złotych, na woj. śląskie 2 miliony złotych, przyczem największe szkody zostały wyrządzone w ruchomościach — prawie $\frac{3}{5}$ całkowitej sumy szkód.

Dość znaczna przewaga strat pogorzelowych w ruchomościach nad stratami w nieruchomościach występuje w woj. poznańskim, w szczególności w miastach powyżej 25 tys. mieszkańców, gdzie straty pogorzelowe w ruchomościach są przeszło 6 razy większe niż w nieruchomościach. W pozostałych województwach mamy stosunek odwrotny, gdyż straty pogorzelowe w nieruchomościach są wyższe. Zjawisko to niewątpliwie należy tłumaczyć niekompletnością rejestracji pożarów na terenie woj. pomorskiego i śląskiego, gdyż straty pogorzelowe w ruchomościach z natury rzeczy są zawsze większe niż w nieruchomościach.

Następnie widzimy, że z wykazanych strat pogorzelowych przeciętnie na 1 pożar przypada 9093 zł., a na 1000 mieszkańców 3815 zł. Pod względem wielkości poniesionych strat pogorzelowych na pierwsze miejsce zatem wysuwa się woj. poznańskie, na drugim

miejscu stoi woj. pomorskie, na trzecim — woj. śląskie.

12. Rozmiary pożarów w nieruchomościach zabudowanych

Po rozpatrzeniu intensywności ognia w zależności od wyrządzonych szkód pożarowych przez poszczególne typy pożarów, przejdziemy do ustalenia ich rozmiarów w zależności od przedmiotu pożaru. Odnośne obliczenia zostały dokonane wyłącznie dla pożarów nieruchomości zabudowanych z uwagi na to, iż w ten sposób dokonamy charakterystyki najpoważniejszych zniszczeń pożarowych, gdyż pożary te wyrządzają szkody nie tylko w nieruchomościach zabudowanych lecz również i w ruchomościach, które płoną jednocześnie z temi nieruchomościami.

Niżej zamieszczona tablica wykazuje nam rozmiary pożarów w poszczególnych województwach w zależności od liczby nieruchomości zabudowanych i liczby budynków dotkniętych pożarem.

Tabl. 17. Liczba nieruchomości zabudowanych i liczba budynków przypadających na 1 pożar
Nombre moyen d'immeubles bâtis et nombre moyen de bâtiments par incendie

1925—1927

Województwa	Na 1 pożar przypada nieruchomości zabudowanych <i>Nombre moyen d'immeubles bâtis par incendie</i>				Na 1 pożar przypada budynków <i>Nombre moyen de bâtiments par incendie</i>				Départements
	1925	1926	1927	Prze- cięcie rocznie <i>Moyenne annuelle</i>	1925	1926	1927	Prze- cięcie rocznie <i>Moyenne annuelle</i>	
Ogółem	1,09	1,09	1,04	1,07	1,63	1,56	1,43	1,54	Total
Miasta	1,05	1,02	1,05	1,04	1,26	1,22	1,23	1,24	Villes
Wsie	1,10	1,12	1,03	1,08	1,74	1,66	1,49	1,63	Villages
Poznań	1,07	1,09	1,05	1,07	1,57	1,60	1,50	1,55	Dép. de Poznań
Miasta	1,04	1,04	1,08	1,05	1,22	1,23	1,27	1,24	Villes
Wsie	1,09	1,12	1,03	1,08	1,73	1,74	1,59	1,68	Villages
Pomorze	1,11	1,13	1,02	1,09	1,79	1,73	1,45	1,66	Dép. de Pomorze
Miasta	1,05	1,01	1,00	1,03	1,32	1,21	1,17	1,24	Villes
Wsie	1,13	1,17	1,03	1,11	1,92	1,88	1,53	1,77	Villages
Śląsk	1,09	1,05	1,02	1,05	1,53	1,27	1,24	1,34	Dép. de Silésie
Miasta	1,11	1,04	1,03	1,05	1,34	1,22	1,14	1,21	Villes
Wsie	1,08	1,05	1,02	1,05	1,56	1,28	1,25	1,36	Villages

Na podstawie tych obliczeń możemy stwierdzić, że rozmiary pożarów w nieruchomościach zabudowanych z roku na rok zmniejszały się, a wpłynęło na to przede wszystkim zmniejszenie się intensywności ognia we wsiach. Mianowicie, podczas gdy w 1925 roku przeciętnie na 1 pożar przypada 1,09 nieruchomości i 1,63 budynków, a we wsiach odnośne stosunki wynoszą 1,10 i 1,74, to w 1927 roku na 1 pożar przypada już tylko 1,04 nieruchomości i 1,43 budynków, we wsiach

stosunki te wykazują jeszcze większą zniżkę, bowiem wynoszą 1,03 i 1,49. Ten spadek intensywności pożarów we wsiach daje się zaobserwować we wszystkich województwach zachodnich, a w szczególności w woj. pomorskim i śląskim. W miastach natomiast średnia intensywność pożaru w omawianych latach wykazuje nieznaczne wahania, dając minimum w 1926 roku — 1,02 nieruchomości i 1,22 budynków na 1 pożar. W poszczególnych zaś województwach stały spadek inten-

sywności ognia w miastach można zaobserwować w woj. pomorskiem i śląskiem, podczas gdy w woj. poznańskiem intensywność nieznacznie wzrosła.

Na podstawie przeciętnej rocznej z omawianego okresu, biorąc pod uwagę liczbę budynków przypadającą na 1 pożar, gdyż stosunek ten w dokładniejszym stopniu charakteryzuje nam rozmiary pożarów, możemy stwierdzić, że pod względem intensywności ognia na pierwsze miejsce wysuwa się woj. pomorskie, następnie woj. poznańskie, a woj.

śląskie zajmuje trzecie miejsce. Na takie uszeregowanie województw decydujący wpływ ma intensywność ognia we wsiach, albowiem w miastach jest ona prawie że jednakowa (1,24), wykazując nieznaczne tylko odchylenie w woj. śląskiem (1,21).

Rozmiary pożarów w nieruchomościach zabudowanych uzupełnia nam jeszcze poniższe zestawienie, uwzględniające odsetki pożarów, w których płonęła wyłącznie 1 nieruchomość, następnie 2, oraz 3 i więcej nieruchomości.

Tabl. 18. Pożary według liczby dotkniętych niemi nieruchomości zabudowanych
Incendies d'après le nombre des immeubles bâtis incendiés

Liczbę względne — Proportions

1925—1927

Województwa	1 9 2 5			1 9 2 6			1 9 2 7			Départements
	Na 100 pożarów przy- pada pożarów, w których płonęło <i>Pour 100 du total des incendies nombre des incendies où il y avait</i>			Na 100 pożarów przy- pada pożarów, w których płonęło <i>Pour 100 du total des incendies nombre des incendies où il y avait</i>			Na 100 pożarów przy- pada pożarów, w których płonęło <i>Pour 100 du total des incendies nombre des incendies où il y avait</i>			
	I	2	3 i wię- cej <i>3 et plus</i>	I	2	3 i wię- cej <i>3 et plus</i>	I	2	3 i wię- cej <i>3 et plus</i>	
	nieruchomości zabu- dowanych			nieruchomości zabu- dowanych			nieruchomości zabu- dowanych			
	<i>immeubles bâtis incendiés</i>			<i>immeubles bâtis incendiés</i>			<i>immeubles bâtis incendiés</i>			
Ogółem	95,2	3,1	1,7	95,4	3,2	1,4	98,3	0,8	0,9	Total
Miasta	97,7	1,3	1,0	98,3	1,7	—	98,1	1,3	0,6	Villes
Wsie	94,3	3,7	2,0	94,4	3,7	1,9	98,4	0,7	0,9	Villages
Poznań	94,9	3,8	1,3	94,5	3,8	1,7	98,0	0,9	1,1	Dép. de Poznań
Miasta	98,4	1,1	0,5	98,9	1,1	—	97,6	1,5	0,9	Villes
Wsie	93,4	4,9	1,7	92,7	4,9	2,4	98,1	0,6	1,3	Villages
Pomorze	94,1	3,5	2,4	95,9	2,5	1,6	98,6	0,9	0,5	Dép. de Pomorze
Miasta	96,3	2,4	1,3	98,6	1,4	—	100,0	—	—	Villes
Wsie	93,4	3,8	2,8	95,2	2,8	2,0	98,1	1,1	0,8	Villages
Śląsk	97,1	1,1	1,8	96,8	2,5	0,7	99,0	0,7	0,3	Dép. de Silésie
Miasta	97,4	—	2,6	95,7	4,3	—	96,6	3,4	—	Villes
Wsie	97,0	1,3	1,7	97,0	2,1	0,9	99,2	0,4	0,4	Villages

Widzimy, że odsetek pożarów, w których płonęło więcej niż 1 nieruchomość, jest niewielki, gdyż w latach 1925 i 1926 wynosi niecałe 5%, a w 1927 r. zaledwie 1,7%. W poszczególnych województwach odnośne odsetki wykazują pewne odchylenia, w szczególności w woj. śląskiem odsetek pożarów, w których płonie 2 i więcej nieruchomości, jest nieznaczny, bowiem w 1927 r. wykazuje on 1%, a w poprzednich zaś latach jest nieco wyższy. Na podstawie otrzymanych wyników za lata 1925 i 1926 możemy powiedzieć, że pożar 1 nieruchomości jest typowym pożarem w miastach, nie biorąc pod uwagę dość znacznej liczby pożarów w 1926 r. w woj. śląskiem, w których płonęło po 2 nieruchomości 4,3%. Pewne zaprzeczenie tej zasady dają nam liczby za 1927 r., gdzie z wyjątkiem woj. pomor-

skiego mamy stosunek wprost odwrotny, gdyż liczba pożarów, w których płonęło tylko po 1 nieruchomości, jest częstsza we wsiach niż w miastach. Następnie możemy stwierdzić, że rozmiary pożarów w latach 1925 i 1926 były prawie że jednakowe, wykazując poważniejsze tylko zwiększenie w 1926 r. w miastach woj. śląskiego, natomiast w 1927 r. rozmiary pożarów zarówno w miastach jak i we wsiach znacznie zmniejszyły się, przy czym we wsiach zmniejszenie jest stosunkowo większe niż w miastach.

Rozmiary pożarów zależą od bardzo wielu czynników, jak bliskie położenie budynku od wody, rozwój straży ogniowych, rozmieszczenie i stan zabudowań, przeznaczenie budynków i t. p. Nie wszystkie jednak z tych przyczyn dadzą ująć się liczbowo, a również

dla wielu z nich zupełnie nie posiadamy danych. Przy opracowaniu statystyki pożarów na terenie woj. zachodnich uwzględnione zostały trzy czynniki: materiał pokrycia dachu i ścian zewnętrznych, oraz przeznaczenie budynków, gdyż te cechy niewątpliwie mają bardzo doniosły wpływ na intensywność ognia.

Wyniki dochodzeń w zakresie rodzaju pokrycia dachu i materiału ścian zewnętrznych za lata 1925—27 podaje nam zamieszczona niżej tablica, w której ograniczyliśmy się do wykazania zależności rozmiarów pożaru od omawianych przyczyn łącznie dla wszystkich trzech województw zachodnich, by uniknąć w ten sposób pewnej przypadkowości, jaka może nastąpić przy rozpatrywaniu niewielkich liczb w każdym województwie oddzielnie. Następnie musimy zaznaczyć, że z konieczności (ze względu na brak odnośnych

danych w obecnym opracowaniu statystyki pożarów) podaliśmy w tej tablicy liczby budynków płonących w jednej nieruchomości, a nie w jednym pożarze, co niewątpliwie dokładniej wykazałoby nam wpływ materiału pokrycia dachu i ścian zewnętrznych na rozmiary pożaru, bowiem przy obecnym systemie opracowania, np. pożar, w którym płonie 4 budynki, stanowiące 4 oddzielne nieruchomości (posesje), wykazywany jest w rubryce 3 zamieszczonej niżej tablicy, t. j. 4 pożary nieruchomości po 1 budynku. Ponieważ jednak odsetek pożarów, w których płonęło więcej niż 2 nieruchomości, jak wykazaliśmy wyżej przy omawianiu tablicy 18, jest nieznaczny, możemy z pewną minimalną niedokładnością (1925 r. 4,8%, 1926 r. 4,6%, 1927 r. 1,7%) uważać w naszych rozważaniach pożar każdej nieruchomości za jeden pożar.

Tabl. 19. Budynki dotknięte pożarem według materiału pokrycia dachu i ścian zewnętrznych, oraz liczby płonących budynków w jednej nieruchomości

Bâtiments atteints par l'incendie d'après l'espèce de la toiture et des murs extérieurs et d'après le nombre des bâtiments incendiés 1925—1927

Materiał pokrycia dachu i ścian zewnętrznych	Liczba budynków dotkniętych pożarem <i>Nombre des bâtiments incendiés</i>						W % ogólnej liczby bu- dynków dotkniętych po- żarem <i>En % du nombre total des bâtiments incendiés</i>					Toiture et murs extérieurs
	Ogó- łem <i>Total</i>	W 1 nieruchomości płonęło po <i>Nombre des bâtiments incendiés dans un immeuble</i>										
		1	2	3	4	5 i więcej <i>et plus</i>	1	2	3	4	5 i więcej <i>et plus</i>	
1 9 2 5												
Woj. zachodnie—ogółem .	2 045	971	424	351	216	83	47,5	20,7	17,2	10,6	4,0	Dép. de l'ouest—total
Pokrycie dachu:												Toiture:
dachówką	330	205	62	32	18	13	62,1	18,8	9,7	5,5	3,9	de tuile
blachą	9	8	—	1	—	—	.	—	.	—	—	de tôle
papą	824	390	177	130	91	36	47,3	21,5	15,8	11,0	4,4	de carton bitumé
gontem	9	4	5	—	—	—	.	.	—	—	—	de bardeaux
słomą	716	257	167	182	88	22	35,9	23,3	25,4	12,3	3,1	de chaume
innym i nieznanym	157	107	13	6	19	12	68,2	8,3	3,8	12,1	7,6	autre
Ściany zewnętrzne:												Murs extérieurs:
murowane	884	478	181	131	62	32	54,1	20,5	14,8	7,0	3,6	en maçonnerie
drewniane	774	278	185	170	100	41	35,9	23,9	22,0	12,9	5,3	en bois
mieszane	70	48	8	6	6	2	68,6	11,4	8,6	8,6	2,8	mixtes
inne i nieznanne . .	317	167	50	44	48	8	52,7	15,8	13,9	15,1	2,5	autres
1 9 2 6												
Woj. zachodnio—ogółem .	1 947	991	428	354	156	18	50,9	22,0	18,2	8,0	0,9	Dép. de l'ouest—total
Pokrycie dachu:												Toiture:
dachówką	336	197	60	51	27	1	58,6	17,9	15,2	8,0	0,3	de tuile
blachą	7	6	—	1	—	—	.	—	.	—	—	de tôle
papą	695	346	155	115	66	13	49,8	22,3	16,5	9,5	1,9	de carton bitumé
gontem	15	10	5	—	—	—	.	.	—	—	—	de bardeaux
słomą	642	278	157	154	49	4	43,3	24,5	24,0	7,6	0,6	de chaume
innym i nieznanym	252	154	51	33	14	—	61,1	20,2	13,1	5,6	—	autre
Ściany zewnętrzne:												Murs extérieurs:
murowane	728	411	143	108	62	4	56,5	19,6	14,8	8,5	0,6	en maçonnerie
drewniane	615	239	154	152	67	3	38,9	25,0	24,7	10,9	0,5	en bois
mieszane	59	33	12	9	4	1	55,9	20,3	15,3	6,8	1,7	mixtes
inne i nieznanne . .	545	308	119	85	23	10	56,5	21,8	15,6	4,2	1,9	autres

(dok.—fin)

Materiał pokrycia dachu i ścian zewnętrznych	Liczba budynków dotkniętych pożarem <i>Nombre des bâtiments incendiés</i>						W % ogólnej liczby bu- dynków dotkniętych po- żarem <i>En % du nombre total des bâtiments incendiés</i>					Toiture et murs extérieurs
	Ogó- łem <i>Total</i>	W i nieruchomości płonęło po <i>Nombre des bâtiments incendiés dans un immeuble</i>					1	2	3	4	5 i więcej <i>et plus</i>	
		1	2	3	4	5 i więcej <i>et plus</i>						
1 9 2 7												
Woj. zachodnie—ogółem .	1 888	1 042	372	285	172	17	55,2	19,7	15,1	9,1	0,9	Dép. de l'ouest—total
Pokrycie dachu:												Toiture:
dachówką	325	208	56	37	21	3	64,0	17,2	11,4	6,5	0,9	de tuile
blachą	11	7	4	—	—	—	.	.	—	—	—	de tôle
papą	705	406	137	96	61	5	57,6	19,4	13,6	8,7	0,7	de carton bitumé
gontem	16	13	3	—	—	—	.	.	—	—	—	de bardeaux
słomą	719	326	154	140	90	9	45,3	21,4	19,5	12,5	1,3	de chaume
innym i nieznanym	112	82	18	12	—	—	73,2	16,1	10,7	—	—	autre
Ściany zewnętrzne:												Murs extérieurs:
murowane	852	492	141	128	80	11	57,8	16,5	15,0	9,4	1,3	en maçonnerie
drewniane	634	335	125	104	64	6	52,8	19,7	16,4	10,1	1,0	en bois
mieszane	38	12	18	6	2	—	31,6	47,4	15,8	5,2	—	mixtes
inne i nieznanne . .	364	203	88	47	26	—	55,8	24,2	12,9	7,1	—	autres

Ponieważ oprócz braków zapisów w odnośnej rubryce karty ogniowej, o czym mówiliśmy wyżej, niekiedy podane zapisy nie pozwalały na dokładne ustalenie materiału pokrycia dachu, z tych względów do otrzymanych wyników należy odnosić się z wielką rezerwą, zwłaszcza gdy wykazane liczby budynków są bardzo małe, jak np. budynki pokryte blachą i gontem, które niewątpliwie wpływają z niedokładności materiału.

Na podstawie obliczeń dokonanych w powyższej tablicy możemy stwierdzić, że materiał pokrycia dachu ma niewątpliwie dość znaczny wpływ na intensywność ognia. Mianowicie przy pokryciu dachu dachówką odsetek pożarów o 1 budynku wynosi około 60%, przy pokryciu papą—około 50%, słomą—40%, pożary zaś o większej liczbie budynków występują częściej, gdy pokrycie dachu jest ze słomy, t. j. materiału łatwiej palnego, o wiele rzadziej natomiast, gdy pokrycie jest ogniotrwałe. Również nie bez wpływu na intensywność ognia pozostaje materiał ścian zewnętrznych, bowiem w tym wypadku pożary, w których płonął 1 budynek murowany wynoszą około 55%, a gdy budynek był drewniany zaledwie—35%; pewien odskok od tej zasady widzimy w danych dla 1927 r., gdzie intensywność pożarów w budynkach murowanych była stosunkowo niewiele mniejsza niż w budynkach drewnianych.

13. Przyczyny wybuchu i rozkład pożarów w czasie

Pożary według poszczególnych przyczyn, miesięcy i czasu wybuchu w liczbach bezwzględnych podają nam tablice zamieszczone poza tekstem, zestawienia zaś zamieszczone w treści niniejszego rozdziału uwag uwzględniają powyższe cechy w liczbach względnych łącznie dla całej grupy województw zachodnich z zachowaniem podziału na miasta i wsie. Niepodania w tablicach dat oddzielnie dla każdego województwa dokonano z uwagi na wyeliminowanie przypadkowości, jaka mogłaby powstać przy rozpatrywaniu zbyt drobnych liczb dla województw. Następnie należy podkreślić, że obliczenia powyższe, jak zaznaczaliśmy przy omawianiu zakresu opracowania, zostały dokonane w 1925 i 1926 r. dla wszystkich pożarów nieruchomości, t. j. zabudowanych i niezabudowanych, w 1927 r. zaś—wyłącznie dla nieruchomości zabudowanych. Ponieważ ogólna liczba pożarów nieruchomości niezabudowanych w 1927 r. stanowi zaledwie 8,4% pożarów nieruchomości zabudowanych, co w poszczególnych przyczynach da jeszcze mniejszy odsetek, przy porównywaniu danych za lata 1925 i 1926 z danymi za 1927 r. nie otrzymamy zbyt wielkiego błędu.

Pożary nieruchomości według przyczyn w odsetkach zawiera poniższa tablica.

Tabl. 20. Pożary nieruchomości według przyczyn — Incendies d'immeubles d'après les causes

Liczby względne — Proportions

1925—1927

Przyczyny pożarów	1925			1926			1927			Causes
	Liczba pożarów nieruchomości zabudowanych i niezabudowanych						Liczba pożarów nieruchomości zabudowanych			
	Nombre d'incendies des immeubles bâtis et non bâtis						Nombre d'incendies des immeubles bâtis			
	Ogółem Total	Miasta Villes	Wsie Villages	Ogółem Total	Miasta Villes	Wsie Villages	Ogółem Total	Miasta Villes	Wsie Villages	
Woj. zachodnie—ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	Dép. de l'ouest—total
Uderzenie pioruna . .	6,9	2,5	8,3	6,8	1,9	8,2	13,6	6,4	15,8	Foudre
Eksplozja	0,6	0,9	0,5	0,8	1,9	0,5	1,0	1,6	0,8	Explosion
Samozapalenie	3,8	6,0	3,1	3,6	6,5	2,7	5,4	6,4	5,0	Auto-inflammation
Wadliwe urządzenie paleniska	7,5	13,2	5,8	9,9	16,5	7,9	10,3	13,8	9,2	Installation défectueuse du foyer
Wadliwe urządzenie elektryczne	0,9	1,3	0,8	0,4	1,0	0,2	0,5	0,7	0,5	Installation défectueuse d'électricité
Nieostrożność	14,6	16,6	14,0	12,7	16,5	11,6	12,3	20,6	9,8	Imprudence
Podpalenie	13,6	10,0	14,6	15,0	9,7	16,6	7,8	4,2	8,9	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	5,2	3,8	5,7	5,3	5,5	5,3	0,3	—	0,4	Etincelles de locomotive etc.
Inne	2,7	2,2	2,8	2,1	2,9	1,9	0,4	—	0,6	Autres causes
Niewiadome	44,2	43,5	44,4	43,4	37,6	45,1	48,4	46,3	49,0	Cause inconnue

Obliczenia dokonane w powyższej tablicy bynajmniej nie wykazują dokładnego odsetka pożarów powstałych wskutek poszczególnych przyczyn, a to ze względu na zbyt wielką liczbę pożarów, zaliczonych do grupy przyczyn niewiadomych (ponad 40% ogólnej liczby pożarów). Niedokładność tę powiększa jeszcze nieprawdopodobnie wielki odsetek pożarów zakwalifikowanych do przyczyny „samozapalenie”. Z tych względów na podstawie wykazanych w tablicy odsetków możemy z wielkim zastrzeżeniem mówić jedynie o wzajemnem ustosunkowaniu się poszczególnych przyczyn wybuchu pożarów. Oprócz tego należy podkreślić, że powstanie pożaru wskutek uderzenia pioruna i eksplozji przypuszczalnie zawsze jest wiadome, oddziaływanie zatem pożarów powstałych z przyczyn niewiadomych na zwiększenie wykazanego odsetka w tych przyczynach jest prawie znikome.

Rozpatrując powyższą tablicę, widzimy, że stosunkowo najwięcej pożarów powstaje wskutek nieostrożności i podpalenia, przy czem działanie pierwszej przyczyny jest większe w miastach, drugiej zaś we wsiach; następniemi z kolei przyczynami pod względem intensywności są: wadliwe urządzenie paleniska i uderzenie pioruna, z których pierwsza znacznie częściej występuje w miastach, druga zaś we wsiach.

Na podstawie powyższych obliczeń możemy również stwierdzić, że działania przyczyn wybuchu pożaru w poszczególnych

latach wykazują zasadniczo niewielkie wahania i są w pewnym stopniu uzależnione od charakteru miejscowości.

Określenie przyczyn za pomocą liczby powstałych wskutek nich pożarów niewątpliwie nie daje jeszcze dokładnej charakterystyki intensywności działania tych przyczyn, jaką można byłoby otrzymać przez ustalenie szkód pożarowych wyrządzonych przez każdą poszczególną przyczynę. Dokonać jednak tego nie możemy, bowiem ustalony zakres opracowania statystyki pożarów nie uwzględniał powyższego zagadnienia.

Przy rozpatrywaniu zniszczeń pożarowych wskutek przyczyn należałoby również dla każdej przyczyny uwzględnić szkody powstałe z powodu przeniesienia się ognia z budynku na budynek, gdyż scharakteryzowanie intensywności działania tej niejako następcej przyczyny jest bardzo doniosłe, albowiem szkody wyrządzone przez nią są znaczne. Szkód tych dla każdej przyczyny określić nie możemy, jednakże należy stwierdzić, że w 1925 r. na ogólną liczbę 2045 budynków dotkniętych pożarem—38,5% budynków uległo zniszczeniu wskutek przeniesienia się ognia, w 1926 r. na 1947 budynków—35,9%, w 1927 r. na 1888 budynków—30,0%. Jak widzimy, suma szkód pożarowych w budynkach powstałych wskutek przeniesienia się ognia wynosi w każdym roku około 1/3 części wszystkich szkód.

Obecnie przejdziemy do omówienia częstości wybuchu pożaru oraz działania poszczególnych przyczyn w zależności od pory roku i dnia. Odnosne dane uwzględniają zamieszczone poniżej tablice, przyczem na-

leży podkreślić, że niewątpliwie pod pewnym wpływem przypadkowości pozostają obliczenia dokonane dla niewielkich liczb pożarów z niektórych przyczyn.

Tabl. 21. Pożary nieruchomości według przyczyn, kwartałów i pory dnia
Incendies d'immeubles d'après la cause et suivant les trimestres et les heures du jour

Liczby względne — Proportions

1925—1927

Przyczyny pożarów	Ogółem pożarów nierucho- mości <i>In- cendies d'immeu- bles</i>	Na 100 pożarów przypadało pożarów w kwartale <i>Pour 100 incendies nombre d'incendies suivant le trimestre</i>				Na 100 pożarów przypadało pożarów w godzinach <i>Pour 100 incendies, nombre d'incen- dies suivant l'heure du jour</i>					Cause de l'incendie
		I	II	III	IV	4—10	10—16	16—22	22—4	Godzina niewia- doma <i>Heure inconnue</i>	
1 9 2 5											
Woj. zachodnie	Ogółem — Total										Dép. de l'ouest
Ogółem	1 372	18,8	29,7	30,1	21,4	12,9	25,4	27,6	30,1	4,0	Total
Uderzenie pioruna	95	—	26,3	71,6	2,1	4,2	56,8	30,5	4,2	4,3	Foudre
Eksplzja	8	12,5	25,0	62,5	—	12,5	25,0	12,5	25,0	25,0	Explosion
Samozapalenie . .	52	13,5	28,8	34,6	23,1	28,8	21,2	32,7	17,3	—	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	103	29,1	28,2	15,5	27,2	23,3	31,1	26,2	15,5	3,9	Installation defec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	12	25,0	8,3	50,0	16,7	8,3	25,0	25,0	33,4	8,3	Installation defec- tueused'électricité
Nieostrożność . . .	200	18,5	28,5	27,5	25,5	16,5	39,0	19,5	21,0	4,0	Imprudence
Podpalenie	186	19,4	29,0	29,6	22,0	9,1	10,8	26,9	50,0	3,2	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	72	27,8	33,3	26,4	12,5	19,4	47,2	15,3	13,9	4,2	Etincelles de loco- motives etc.
Inne	37	24,3	10,8	37,8	27,1	10,8	45,9	24,3	16,2	2,8	Autres causes
Nieznane	607	18,9	32,5	25,9	22,7	10,5	16,2	31,8	37,4	4,1	Cause inconnue
Miasta — Villes											
Woj. zachodnie	Dép. de l'ouest										
Ogółem	319	25,4	26 0	23,2	25,4	11,9	16,3	29,5	37,9	4,4	Total
Uderzenie pioruna	8	—	50,0	50,0	—	—	62,5	25,0	—	12,5	Foudre
Eksplzja	3	—	33,3	—	66,7	33,3	33,3	33,4	—	—	Explosion
Samozapalenie . .	19	21,1	26,3	21,1	31,5	15,8	5,3	36,8	42,1	—	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	42	35,7	23,8	9,5	31,0	28,6	16,7	31,0	21,4	2,3	Installation defec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	4	25,0	—	75,0	—	25,0	—	25,0	50 0	—	Installation defec- tueused'électricité
Nieostrożność . . .	53	20,8	24,5	15,1	39,6	15,1	26,4	28,3	24,5	5,7	Imprudence
Podpalenie	32	31,3	28,1	28,1	12,5	3,1	12,5	18,8	62,5	3,1	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	12	25,0	33,3	33,3	8,4	25,0	25,0	25,0	16,7	8,3	Etincelles de loco- motives etc.
Inne	7	57,1	—	14,3	28,6	—	42,9	28,6	28,5	—	Autres causes
Nieznane	139	23,0	27,3	25,2	24,5	6,5	10,0	31,7	46,8	5,0	Cause inconnue
Wsie — Villages											
Woj. zachodnie	Dép. de l'ouest										
Ogółem	1 053	16,8	30,9	32,2	20,1	13,2	28,2	27,1	27,7	3,8	Total
Uderzenie pioruna	87	—	24,1	73,6	2,3	4,6	56,3	31,0	4,6	3,5	Foudre
Eksplzja	5	—	40,0	60,0	—	—	20,0	—	40,0	40,0	Explosion
Samozapalenie . .	33	9,1	30,3	42,4	18,2	36,4	30,3	30,3	3,0	—	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	61	24,6	31,1	19,7	24,6	19,7	41,0	23,0	11,5	4,8	Installation defec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	8	25,0	12,5	37,5	25,0	37,5	25,0	25,0	—	12,5	Installation defec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	147	17,7	29,9	32,0	20,4	17,0	43,5	16,3	19,8	3,4	Imprudence
Podpalenie	154	16,9	29,2	29,9	24,0	10,4	10,4	28,6	47,4	3,2	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	60	28,3	33,3	25,0	13,4	18,3	51,7	13,3	13,3	3,4	Etincelles de loco- motives etc.
Inne	30	16,7	13,3	43,3	26,7	13,3	46,7	23,3	13,3	3,4	Autres causes
Nieznane	468	17,7	34,0	26,1	22,2	11,8	17,9	31,8	34,6	3,9	Cause inconnue

(c. d. — suite)

Przyczyny pożarów	Ogółem pożarów nierucho- mości <i>In- cendies d'immeu- bles</i>	Na 100 pożarów przypadało pożarów w kwartale <i>Pour 100 incendies nombre d'incendies suivant le trimestre</i>				Na 100 pożarów przypadało pożarów w godzinach <i>Pour 100 incendies, nombre d'incen- dies suivant l'heure du jour</i>				Godzina niewia- doma <i>Heure inconnue</i>	Cauce de l'incendie
		I	II	III	IV	4—10	10—16	16—22	22—4		
1 9 2 6											
Woj. zachodnie	Ogółem — Total										Dép. de l'ouest
Ogółem	1 355	22,7	26,6	29,7	21,0	10,9	24,6	30,5	30,1	3,9	Total
Uderzenie pioruna .	92	1,1	55,4	41,3	2,2	4,3	32,6	44,6	16,3	2,2	Foudre
Eksplzja	11	36,4	18,2	18,2	27,2	18,2	18,2	45,4	9,1	9,1	Explosion
Samozapalenie . .	48	22,9	31,3	37,5	8,3	16,7	27,1	29,2	20,8	6,2	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	134	29,1	22,4	21,6	26,9	17,2	35,8	26,1	16,4	4,5	Installation defec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	5	20,0	40,0	—	40,0	20,0	—	—	40,0	40,0	Installation defec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	172	23,2	26,2	27,9	22,7	13,4	32,0	28,5	22,6	3,5	Imprudence
Podpalenie	203	24,6	23,2	32,0	20,2	7,4	10,3	34,5	45,8	2,0	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	72	30,6	26,4	33,3	9,7	11,1	44,4	27,8	9,7	7,0	Etincelles de loco- motive etc.
Inne	29	27,6	20,7	44,8	6,9	34,5	37,9	6,9	13,8	6,9	Autres causes
Nieznane	589	22,2	24,3	28,2	25,3	9,2	20,7	30,1	36,3	3,7	Cause inconnue
Miasta — Villes											
Woj. zachodnie	Ogółem — Total										Dép. de l'ouest
Ogółem	310	32,6	17,1	22,6	27,7	13,2	20,0	29,4	32,6	4,8	Total
Uderzenie pioruna .	6	—	33,3	66,7	—	—	—	33,3	33,3	33,4	Foudre
Eksplzja	6	33,3	16,7	16,7	33,3	16,7	33,3	33,3	16,7	—	Explosion
Samozapalenie . .	20	45,0	15,0	30,0	10,0	15,0	10,0	40,0	30,0	5,0	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	51	37,3	9,8	9,8	43,1	23,5	31,4	23,5	15,7	5,9	Installation defec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	3	—	66,7	—	33,3	33,3	—	—	—	66,7	Installation defec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	51	39,2	15,7	17,6	27,5	13,7	23,5	31,4	27,5	3,9	Imprudence
Podpalenie	30	33,3	26,7	16,7	23,3	—	16,7	36,7	43,3	3,3	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	17	41,2	23,5	23,5	11,8	5,9	23,5	47,0	17,6	6,0	Etincelles de loco- motive etc.
Inne	9	44,5	22,2	33,3	—	22,2	55,6	11,1	—	11,1	Autres causes
Nieznane	117	25,6	15,4	28,2	30,8	12,0	13,7	26,5	46,1	1,7	Cause inconnue
Wsie — Villages											
Woj. zachodnie	Ogółem — Total										Dép. de l'ouest
Ogółem	1 045	19,7	29,4	31,9	19,0	10,2	26,0	30,8	29,3	3,7	Total
Uderzenie pioruna .	86	1,2	57,0	39,5	2,3	4,7	34,9	45,3	15,1	—	Foudre
Eksplzja	5	40,0	20,0	20,0	20,0	20,0	—	60,0	—	20,0	Explosion
Samozapalenie . .	28	7,1	42,9	42,9	7,1	17,9	39,3	21,4	14,3	7,1	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	83	24,1	30,1	28,9	16,9	13,3	38,5	27,7	16,9	3,6	Installation defec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	2	50,0	—	—	50,0	—	—	—	100,0	—	Installation defec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	121	16,5	30,6	32,2	20,7	13,2	35,5	27,3	20,7	3,3	Imprudence
Podpalenie	173	23,1	22,5	34,7	19,7	8,7	9,2	34,1	46,2	1,8	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	55	27,3	27,3	36,3	9,1	12,7	50,9	21,8	7,3	7,3	Etincelles de loco- motive etc.
Inne	20	20,0	20,0	50,0	10,0	40,0	30,0	5,0	20,0	5,0	Autres causes
Nieznane	472	21,4	26,5	28,2	23,9	8,5	22,5	30,9	33,9	4,2	Cause inconnue
1927											
Woj. zachodnie	Ogółem — Total										Dép. de l'ouest
Ogółem	1 321	20,7	29,1	30,9	19,3	16,4	35,6	26,9	19,8	1,3	Total
Uderzenie pioruna	180	—	51,7	48,3	—	16,1	32,2	40,6	11,1	—	Foudre
Eksplzja	13	15,4	23,1	30,8	30,7	7,7	23,1	38,5	23,1	7,6	Explosion
Samozapalenie . .	71	15,5	31,0	32,4	21,1	21,1	40,8	23,9	11,3	2,9	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	136	26,5	22,8	24,3	26,4	18,4	39,0	25,0	16,9	0,7	Installation defec- tueuse du foyer

(dok.—fin)

Przyczyny pożarów	Ogółem pożarów nierucho- mości <i>In- cendies d'immeu- bles</i>	Na 100 pożarów przypadało pożarów w kwartale <i>Pour 100 incendies nombre d'incendies suivant le trimestre</i>				Na 100 pożarów przypadało pożarów w godzinach <i>Pour 100 incendies, nombre d'incen- dies suivant l'heure du jour</i>					Cause de l'incendie
		I	II	III	IV	4—10	10—16	16—22	22—4	Godzina niewia- doma <i>Heure inconnue</i>	
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	7	42,9	28,6	—	28,5	57,1	42,9	—	—	—	Installation défec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	163	23,3	21,5	26,4	28,8	16,0	36,8	30,7	14,7	1,8	Imprudence
Podpalenie	103	26,2	24,3	34,0	15,5	8,7	31,1	22,3	35,9	2,0	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	4	50,0	25,0	25,0	—	—	50,0	—	50,0	—	Étincelles de loco- motives etc.
Inne	5	—	80,0	20,0	—	20,0	40,0	40,0	—	—	Autres causes
Nieznane	639	24,3	26,3	28,3	21,1	16,6	35,7	23,8	22,7	1,2	Cause inconnue
Woj. zachodnio											
Miasta — Villes											
Ogółem	311	23,8	23,2	24,1	28,9	13,2	35,4	25,7	23,5	2,2	Dép. de l'ouest
											Total
Uderzenie pioruna	20	—	60,0	40,0	—	10,0	25,0	45,0	20,0	—	Foudre
Eksplozja	5	40,0	20,0	40,0	—	—	40,0	20,0	20,0	20,0	Explosion
Samozapalenie . .	20	15,0	20,0	25,0	40,0	5,0	30,0	45,0	15,0	5,0	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	43	27,9	14,0	25,6	32,5	14,0	46,5	20,9	18,6	—	Installation défec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	2	—	100,0	—	—	50,0	50,0	—	—	—	Installation défec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	64	29,7	18,8	10,9	40,6	18,8	34,4	26,6	15,6	4,6	Imprudence
Podpalenie	13	38,5	15,4	38,5	7,6	7,7	15,4	23,1	46,1	7,7	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Étincelles de loco- motives etc.
Inne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Autres causes
Nieznane	144	22,9	22,9	25,7	28,5	12,5	36,1	22,2	28,5	0,7	Cause inconnue
Woj. zachodnie											
Wsie — Villages											
Ogółem	1 010	19,8	30,9	33,0	16,3	17,3	35,6	27,3	18,7	1,1	Dép. de l'ouest
											Total
Uderzenie pioruna	160	—	50,6	49,4	—	16,9	33,1	40,0	10,0	—	Foudre
Eksplozja	8	—	25,0	25,0	50,0	12,5	12,5	25,0	50,0	—	Explosion
Samozapalenie . .	51	15,7	35,3	35,3	13,7	27,5	45,1	15,7	9,8	1,9	Auto-inflammation
Wadliwe urządze- nie paleniska . .	93	25,8	26,9	23,7	23,6	20,4	35,5	26,9	16,1	1,1	Installation défec- tueuse du foyer
Wadliwe urządze- nie elektryczne .	5	60,0	—	—	40,0	60,0	40,0	—	—	—	Installation défec- tueuse d'électricité
Nieostrożność . . .	99	19,2	23,2	36,4	21,2	14,1	38,4	33,3	14,2	—	Imprudence
Podpalenie	90	24,4	25,6	33,3	16,7	8,9	33,3	22,2	34,4	1,2	Incendie volontaire
Iskry z parowozu i t. p.	4	50,0	25,0	25,0	—	—	50,0	—	50,0	—	Étincelles de loco- motives etc.
Inne	5	—	80,0	20,0	—	20,0	40,0	40,0	—	—	Autres causes
Nieznane	495	24,6	27,3	29,1	19,0	17,8	35,6	24,2	21,0	1,4	Cause inconnue

Widzimy, że stosunkowo najwięcej pożarów wybucha w drugim i trzecim kwartale roku (około 60%), w pozostałych zaś kwartałach częstość pożarów jest prawie że jednakowa (około 20%). Na takie ustosunkowanie liczb wpływa częstość pożarów w poszczególnych kwartałach roku we wsiach, gdzie przeszło 60% pożarów przypada na drugi i trzeci kwartał, bowiem w miastach częstość pożarów rozkłada się równomiernie na każdy kwartał, wykazując zaledwie niewielkie wahania. Pewien odskok pod tym względem dają liczby za 1926 r., gdzie w miastach na pierwszy kwartał przypada 32,6%, a na drugi 17,1%.

Na podstawie obliczeń dokonanych w powyższych tablicach, możemy również stwierdzić, że pomiędzy częstością działania przyczyn wybuchu pożaru a kwartałami roku występuje zależność i to niekiedy dość znaczna, jak np. pożary wskutek uderzenia pioruna powstają prawie wyłącznie w drugim i trzecim kwartale, wskutek wadliwego urządzenia paleniska przeważnie w zimowym okresie, wskutek nieostrożności w miastach przeważnie w czwartym i pierwszym kwartale, we wsiach natomiast—w drugim i trzecim, wskutek podpalenia w miastach najczęściej w pierwszym kwartale, we wsiach—w trzecim.

Analizując częstość wybuchu pożarów w zależności od pory dnia, widzimy, że w 1925 i 1926 r. najczęściej pożarów powstawało w nocy (między godziną 22 a 4) i wieczorem (między godziną 16 a 22), razem około 60% ogółu pożarów, a najmniej rano (między godziną 4 a 10), nieco więcej nad 10%. W 1927 r. natomiast otrzymujemy zupełnie inny obraz, gdyż najczęściej pożarów powstawało w południe (między godziną 10 a 16)—35,6%, następnie wieczorem—26,9%, w nocy zaś zaledwie 19,8%, a rano—16,4%.

Częstość wybuchu pożaru w zależności od pory dnia jest różna w miastach i we wsiach. Mianowicie w miastach około $\frac{1}{3}$ części pożarów przypada na godziny nocne, we wsiach natomiast poza niewielkim procentem pożarów w godzinach rannych, częstość pożarów w pozostałych porach dnia nie wykazuje większych wahań. Również i tutaj liczby za 1927 r. dają zupełnie inne stosunki, gdyż w miastach i we wsiach najczęściej pożarów (przeszło 35%) przypada na godzinę 10—16. Następnie widzimy, że częstość pożarów powstałych wskutek poszczególnych przyczyn wykazuje pewną zależność od pory dnia, jak np. pożary wskutek uderzenia pioruna powstają przeważnie w godzinach południowych i wieczornych, wskutek podpalenia—w godzinach nocnych.

14. Sposób gaszenia i ofiary w ludziach

Liczby bezwzględne, dotyczące charakterystyki sposobu gaszenia pożarów oraz ilości ludzi zabitych (spalonych) i zranionych (poparzonych), wykazane zostały w tablicach zamieszczonych poza tekstem niniejszych uwag. Należy zaznaczyć, że podobnie jak w tablicach, dotyczących przyczyn wybuchu pożaru w zależności od pory roku i dnia, daty za 1927 r. obejmują wyłącznie pożary nieruchomości zabudowanych, a za 1925 i 1926 r. oprócz tego pożary nieruchomości niezabudowanych. Ponieważ liczby pożarów nieruchomości niezabudowanych, jak wykazaliśmy wyżej, są nieznaczne, możemy dokonywać porównań między poszczególnymi latami, nie robiąc wielkiego błędu, zwłaszcza jeżeli chodzi o sposób gaszenia pożarów, gdyż odnośne liczby nie są i tak zbyt dokładne, bowiem liczba pożarów o nieznanym sposobie gaszenia w 1925 r. wynosiła 17,0%, w 1926 r.—14,8%, w 1927 r.—11,1%.

Przechodząc do liczb widzimy, że z ogólnej liczby pożarów na pożary gaszone przy

udziale straży ogniowej w 1925 r. przypada 64,3%, w 1926—67,2%, w 1927 r.—69,0%, przy czym w miastach odsetki te są wyższe niż we wsiach: w 1926 r. w miastach 75,2%, we wsiach 64,8%, w 1927 r.—77,8% i 66,2%.

Następnie liczba ludzi zabitych (spalonych) jest dość znaczna w 1926 r.—wynosi 17 osób, w pozostałych latach było po 7 osób, ludzi zranionych (poparzonych) najczęściej było w 1927 r.—83 osoby, w poprzednich latach nieco wyżej ponad 50 osób, przy czym całkowita ta zwyżka przypada na wsie, gdzie liczba zranionych wynosi 73 osoby, podczas gdy przedtem było tylko po 40 osób.

15. Wnioski ogólne

Na podstawie powyższych rozważań możemy stwierdzić, że:

1) rejestracja pożarów na terenie woj. pomorskiego i śląskiego jest niekompletna,

2) straty pogorzelowe dla wszystkich kategorii pożarów, oprócz tego że w 1925 r. i 1926 r. są bardzo niekompletne, obliczone są za nisko,

3) wychodząc z szacunkowej sumy strat pogorzelowych za 1927 r. oraz przeciętnej liczby budynków przypadających na 1 pożar, intensywność ognia jest największa w woj. poznańskim, na drugim miejscu stoi woj. pomorskie, na trzecim woj. śląskie.

4) straty powstałe wskutek pożarów są najpoważniejsze w ruchomościach, bowiem przypada na nie $\frac{3}{5}$ ogółu strat,

5) materiał pokrycia dachu i ścian zewnętrznych ma doniosły wpływ na rozmiary pożarów,

6) najczęściej pożarów w nieruchomościach zabudowanych (budynkach) powstaje w miastach wskutek nieostrożności, wadliwego urządzenia paleniska, podpalenia i uderzenia pioruna; we wsiach—wskutek podpalenia, nieostrożności, uderzenia pioruna i wadliwego urządzenia paleniska, przy czym na pożary powstałe wskutek przyczyn niewiadomych przypada około 50% ogółu pożarów,

7) pod względem czasu wybuchu pożaru we wsiach najczęściej pożary występują w trzecim i drugim kwartale roku, w miastach rozkład jest równomierny na poszczególne kwartały,

8) pod względem pory dnia, najczęściej pożary wybuchają w nocy i wieczorem, najrzadziej rano.